

Univerzita Palackého v Olomouci
Fakulta tělesné kultury

FOLKLORNÍ SOUBOR KRAJINA

Případová studie
Diplomová práce
(magisterská)

Autor: Ivo Savara, Učitelství tělesné výchovy a jazyka českého
Vedoucí práce: Mgr. Tereza Vrbová
Olomouc 2011

Jméno a příjmení autora: Ivo Savara

Název diplomové práce: Folklorní soubor Krajina, případová studie

Pracoviště: Katedra společenských věd v kinantropologii

Vedoucí práce: Mgr. Tereza Vrbová

Rok obhajoby diplomové práce: 2011

Abstrakt:

Diplomová práce spadá do oboru společenských věd v kinantropologii. Jedná se o kvalitativní práci - případovou studii zaměřenou na sociální skupinu - folklorní taneční soubor. V teoretické části práce zahrnuje stručný popis historie tance, vznik lidového tance, paradigma folklóru a folklorismu, dále se věnuje volnému času, motivaci a vymezení folklorního souboru jako sociální skupiny. Výzkum probíhal v Olomouci ve Folklorním souboru Krajina. Pomocí pozorování a rozhovorů byly získány informace o vzniku a fungování tohoto souboru, činnosti vedoucí a aktivitách tanečnicků. Práce popisuje faktory, které ovlivňují tanečnický při jejich výběru specifické pohybové aktivity, kterou je folklorní tanec.

Klíčová slova:

Folklór, tanec, volný čas, motivace, tanečníci, Folklorní soubor Krajina, pohybová aktivita

Souhlasím s půjčováním diplomové práce v rámci knihovních služeb.

Autor's first name and surname: Ivo Savara

Title of the bachelor thesis: Folklore Group Krajina, a case study

Department: Department of Social Sciences in Kinanthropology

Supervisor: Mgr. Tereza Vrbová

The year of presentation: 2011

Abstract:

The thesis is a part of the field of social sciences in kinanthropology. This is a qualitative work - a case study focused on the social group - the folk dance group. The theoretical part includes a brief description of the history of dance, folk dance creation, a paradigm of folklore and folklorism, it also deals with free time, motivation and definition of folklore group as a social group. The research took place in Olomouc in Folklore group Krajina. By observing and giving interviews, the fundamental information was obtained concerning Krajinka group origin, as well as its operation and activities of the dancers provided. The thesis describes the factors that influence dancers during their choice of a specific physical activity, as the folk dance indisputably is.

Keywords:

Folklore, dance, leisure time, motivation, dancers, folklore group Krajina, physical activity

I agree the thesis paper to be lent within the library service.

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci zpracoval samostatně pod vedením
Mgr. Terezy Vrbové, uvedl všechny literární a odborné zdroje a dodržoval
zásady vědecké etiky.

V Olomouci dne 24. dubna 2011

Děkuji Mgr. Tereze Vrbové, za pomoc a cenné rady, které mi poskytla při zpracování diplomové práce.

Obsah

1	Úvod.....	8
2	Přehled poznatků	10
2.1	Folklór.....	10
2.1.1	Folklorismus - druhá existence folklóru.....	11
2.1.2	Taneční stylizace	13
2.1.3	Historie tance.....	13
2.1.4	Lidový tanec a scénický lidový tanec	14
2.1.5	Profil folklorního tanečníka.....	15
2.2	Folklorní soubor.....	16
2.2.1	Folklorní soubor jako sociální skupina	18
2.2.2	Skupinová dynamika.....	21
2.2.3	Úloha vedoucího.....	24
2.3	Motivace	26
2.3.1	Interpersonální vztahy a motivace	27
2.3.2	Zájem jako motiv.....	27
2.4	Volný čas.....	29
2.4.1	Volnočasové potřeby a zájmy	32
2.4.2	Motivace volného času	33
3	Cíle.....	35
3.1	Cíle empirické části	35
4	Metodika	36
4.1	Pozice výzkumníka.....	36
4.2	Použité techniky	37
5	Výsledky.....	41
5.1	Vznik nového souboru a osobnost vedoucí J.Vytáskové	41
5.2	Začátky Folklorního souboru Krajina	43
5.3	Činnost Folklorního souboru Krajina.....	45
5.3.1	Současný repertoár Folklorního souboru Krajina.....	47
5.3.2	Taneční zkoušky.....	48
5.3.3	Struktura tanečních zkoušek.....	49
5.3.4	Vedení a tvorba choreografií.....	51
5.4	Tanečníci Folklorního Souboru Krajina.....	52
5.4.1	Interpretace rozhovorů s tanečnicí.....	53

6	Závěr.....	61
7	Shrnutí	62
8	Summary.....	63
9	Referenční seznam	64
10	Přílohy	66
10.1	Informovaný souhlas	66
10.2	Ukázka rozhovoru s vedoucí J. V.	66
10.3	Ukázka rozhovoru s tanečnicí Folklorního Souboru Krajina	66
10.4	Obrazové přílohy	66

1 Úvod

I v dnešní hektické době, tak přesycené moderními technologiemi, se najdou lidé, věnující se s láskou tradicím a zvykům, které se vytvářely v průběhu celé naší historie. A navzdory měnícím se společenským systémům zůstávají jisté hodnoty, na nichž může společnost stavět a vždy se k nim vracet. Neboť každá generace vytváří a dále si s sebou nese své specifické kulturní hodnoty a poznatky, jež tuto generaci obohacují a jež jsou předávány dál.

A právě činnost folklorních souborů je jedna z možností, jak uchovávat tradice, tance a písně pro příští generace. Folklorních souborů působících v naší republice je více než čtyři sta. Mnohé mají dlouholetou tradici a ve svém repertoáru čerpají ze svého národopisného regionu, jiné působí napříč těmito regiony, další stále vznikají.

Převážně se jedná o neprofesionální zájmové skupiny, které se prezentují tancem a zpěvem v doprovodu muziky. Tyto skupiny účinkují při různých příležitostech. Mohou to být místní slavnosti, koncertní vystoupení, kulturní a společenské události, folklorní bály, besedy u cimbálu a v neposlední řadě stále oblíbenější folklorní festivaly, kde se reprezentuje nejen určitý soubor a region, nýbrž celá země. Proto tedy činnosti folklorních souborů má nadnárodní význam.

Folklorní soubory tvoří lidé, kteří mají blízko ke své zemi, uvědomující se dědictví zděděné po svých předcích a toto vstřebávají a předávají ostatním. I v jiných zemích celého světa roste u mladých lidí zájem o tradiční hudebně taneční projevy, tito lidé ve zmíněných aktivitách hledají odpovědi na otázky svého původu, nacházejí zde integritu své osobnosti a společenskou komunikaci.

Tato diplomová práce si klade za cíl popsat činnost a fungování malé sociální skupiny - Folklorního souboru Krajina. Tento soubor vnikl před deseti lety v Olomouci a tvoří jej mladí lidé, kteří přišli do Olomouce studovat a přinesli si s sebou ze svého domácího prostředí nadšení k folklóru a ke specifické pohybové aktivitě, kterou je lidový tanec. Práce popisuje vznik a vývoj souboru, analyzuje hlavní motivy a důvody, proč se členové věnují ve svém volném čase folklornímu tanci a co jim účast v souboru přináší. Tato práce vznikla rovněž

proto, že o folklorním seskupení Krajina doposud nevznikla žádná publikace a toto téma nebylo zpracováno ve větším rozsahu.

V práci se zabývám Folklorním souborem Krajina, přesto jsem se v úvodních pasážích práce musel věnovat teoretickému vymezení pojmů, které v práci používám. Ve druhé části práce se věnuji konkrétně souboru Krajina.

Vybrané téma jsem zvolil rovněž z toho důvodu, že se tanečnímu folklóru a folklóru obecně věnuji již řadu let, jsem také členem Folklorního souboru Krajina. Právě při psaní této práce jsem mohl zhodnotit nabyté zkušenosti z působení v tomto folklorním souboru.

* V textu užívám zkratky FS (folklorní soubor)

2 Přehled poznatků

2.1 Folklor

Co se vlastně skrývá pod slovem folklor? Tento termín zavedl v roce 1846 archeolog William John Thoms. Spojil dvě slova „folk“ (lid) a „lore“ (naučení, moudrost, dovednosti) a tímto spojením chtěl vyjádřit vše, co lid ví nebo zná, respektive lidovou moudrost (Holý & Sirovátka, 1985). Folklor lze vnímat jako živou tradici v současnosti, nebo se lze zaměřit na několik hlavních hledisek, která tvoří předmět folkloristického výzkumu, a v neposlední řadě je možné rozšířit oblast folkloru i na jevy náležící k masové kultuře.

Sirovátka (1982) tvrdí, že folklor je bezprostřední součástí života člověka a ve svém obsahu bezprostředně odráží jeho poznání, názory, postoje a pocity.

Profantová (1984, 72) uvádí, že „folklor je složitá, mnohočlenná forma objektivně uměleckého odrazu skutečností“.

Vývojem folkloru se rovněž zabýval Bělíček (2001, 26), který tvrdí, že „folklor se nevyvíjí procesem imanentního autonomního vývoje nezávisle na společenském celku, ale je dynamickou funkcí pohybu celé společnosti, která sebereflexí společenských tlaků ve fiktivně magické formě dynamicky mobilizuje chod a pohyb“. Tím chtěl Bělíček vyjádřit, že folklor nevychází sám ze sebe, netvoří statickou hodnotou, nýbrž podává zprávu o dynamické a měnící se společnosti.

V našich zemích se pod termínem folklor běžně rozumí nejen lidové tradice, ale i vědní obor - lidopis, národopis, lidověda, nauka o lidové kultuře (Holý & Sirovátka, 1985).

Sirovátka (1982, 233) charakterizuje folklor jako „polyfunkční sociální akt s vlastní autonomní hierarchií hodnot“.

Sirovátka (1982) uvádí hodnotový systém folkloru, který rozděluje do tří rovin:

1. postoj sociální skupiny, ve které folklor existuje jako živá, bezprostřední součást společenského života
2. vnitřní individuální postoje jednotlivých členů kolektivu
3. vnější hodnocení, které obsahuje postoje folkloristy anebo jiného pozorovatele

Tyto roviny hodnocení se překrývají, mnohdy mohou být i odlišné. Úloha vnějšího pozorovatele je ovšem nezbytná, neboť shromažďuje informace, zjišťuje hodnotovou orientaci tvůrců i konzumentů a zároveň nabízí širší porovnání a hodnocení faktů z hlediska jejich vývoje a společenské funkce.

Důležitá je úloha nositele folklorních tradic - interpreta. Neboť ten přebírá a uchovává folklorní skladby ve své paměti, realizuje je, dává jim zpěvem, tancem, a vyprávěním konkrétní podobu, rozmanitě je obměňuje a přetváří a v neposlední řadě je dál uprostřed rodiny, lokality a přátel (Sirovátka, 1982).

Interpreti (tanečníci, muzikanti, zpěváci) zastávali v životě folklóru významnou funkci. Tato skutečnost je dána i tím, že ti nejlepší zpěváci, tanečníci a vypravěči byli ve svém prostředí dobře známí a pověstní. Mezi přáteli, ale i v širším okolí měli postavení folklorních specialistů a odborníků. Sami si toto své umění a znalosti uvědomovali a zároveň i ostatní jim projevovali své uznání.

2.1.1 Folklorismus - druhá existence folklóru

Nejrozšířenější a nejoblíbenější forma pěstování folklóru je v současnosti ve folklorních souborech a jejich hudebních skupinách, které mírně stylizují folklorní bohatství zděděné po předchozích generacích, nebo vytváří tradice nové.

Nicméně „tradiční“ folklór ve své původní podobě zřejmě už nikde nenajdeme, neboť již neexistují přirozené vazby, které byly v minulých stoletích spojeny s běžným životem. Proto se dostáváme k tzv. stylizovanému folklóru. To tedy znamená, že budeme mluvit o termínu, který se dnes používá stejně, nebo možná víc než folklór.

Folklorismus je pojem, který ohraničuje proces, jenž prorůstá v modifikacích a v různé intenzitě evropskou kulturou již více než dvě století.

Tento termín neobsahuje v sobě jen zmíněný dynamický faktor, ale označuje i konkrétní jevy, které se v tomto novém kontextu objevují (Pavlicová & Uhlíková, 1997).

A právě ve spojení s folklorismem hovoříme o tzv. druhé existenci folklóru, lidové písně či tance. Toto druhé, sekundární bytí je třeba chápat v protikladu k prvotnímu životu tance, písně a folklóru.

Podle Bausingera (1970, 219) je folklorismus „užitý národopis včerejška“. Vnímá folklorismus negativně, neboť projevy lidových tradic jsou vytrženy ze svých původních prostředí, a navíc jsou prezentovány zcela v jiném kontextu.

Je ovšem nutné říci, že přes všechny nejednoznačnosti, někdy i přes nepřesné užívání nebo jistý zlehčující nádech, je folklorismus termínem, který „v sobě zahrnuje spektrum nejrůznějších aktivit i jevů, které jsou spjaté s kulturou i folklórem, a které bychom mohli přeneseně označit za ty, jež od původních tradičních již ‚nežijí‘, ale ‚existují‘“ (Pavlicová & Uhlíková, 1997, 6).

Holý (1985) uvádí znaky, které charakterizují folklorismus:

- folklorismus není na rozdíl od folklóru autentický
- folklorismus je uvědomělý a záměrně pečuje a pěstuje folklór a lidovou kulturu v moderní současné společnosti
- folklorismus probíhá v organizovaných prostředcích a v institucionalizovaných formách
- značný význam pro folklorismus mají prostředky masové kultury (tisk, kniha, rozhlas, televize, film atd.)
- jevy autentického folklóru a lidové kultury dostávají ve folklorismu jiné a nové funkce, především zábavné, umělecké, reprezentativní, komerční
- obecně vzato, je folklorismus neutrální: konkrétně bývá lepší i horší, špatný i dobrý

Pokud budeme hovořit o folklóru, který je předváděný pro diváky, můžeme tedy s jistotou říci, že se jedná o folklorismus. Důležité ovšem je, že tyto projevy

si s sebou nesou inspirační zdroj, jímž je lidová tradice. Lidový tanec a hudbu lze pěstovat nejrůznějším způsobem a své opodstatnění, tudíž nejen kulturní přínos, má tzv. autentický folklór vesnických skupin, ale i stylizace a rekonstrukce v souborech.

2.1.2 Taneční stylizace

Podstatu tance obecně můžeme charakterizovat z více hledisek:

1. Tanec je zprostředkování myšlenek, citů, nálad a emocí projevující se pohyby lidského těla, které splňují určitá estetická kritéria.
2. Tanec je druh umění, ve kterém jsou prostředky na vytváření uměleckých obrazů pohyby a polohy lidského těla.
3. Tanec je uměleckým pohybem vyjádřená skutečnost.
4. Tanec je sportovním odvětvím (taneční soutěže).
5. Tanec je volnočasová aktivita, životní styl.
6. Tanec může být profesí.

Taneční styl vzniká spojením jednotlivých pohybových motivů do celku podle určitých kompozičních principů. Nejjednodušší formy se vytvářejí střídáním a opakováním pohybů a póz v určitém rytmickém a dynamickém uspořádání.

2.1.3 Historie tance

Není možné určit, kdy přesně tanec vznikl. V každém případě tanec provází člověka už od jeho počátků. Mezi první tance patřily pohyby a gesta spojená s pracovními činnostmi. Člověk zde emocionálně vyjadřoval své vnímání okolního světa. Tyto pohyby se měnily a odrážely kulturní vyspělost společnosti. Docházelo ke kultivaci tance a uměleckému zevšeobecnění, jehož důsledkem bylo vytvoření tanečního umění.

Tanec jako umění vychází z lidového umění. V lidovém umění je tanec spojen se slovem a písní.

2.1.4 Lidový tanec a scénický lidový tanec

V historickém vývoji se postupně vytvořily a vyčlenily hlavní druhy tance: lidový tanec, společenský tanec, s rozvojem profesionálního specifického umění klasický tanec, tzv. charakterový tanec, dále moderní tanec a scénický lidový tanec (Nosál, 1984).

Nosál (1984) rozlišuje tance, které nejsou určeny pro prezentaci na jevišti, sem patří lidový a společenský tanec, a tance pro jeviště určené, kam zařazuje klasický, charakterový, moderní tanec a scénický lidový tanec.

Lidový tanec je možné charakterizovat jako jeden z nejstarších druhů lidového umění. Na jeho vzniku a rozvoji měly vliv geografické, historické a sociální podmínky v dané společnosti.

Lidový tanec odrážel tradice lidových vrstev společnosti. Své náměty čerpal z minulosti a byl úzce spjat s prostředím, ve kterém vznikal. Odrážel charakter národa, jeho nadání a schopnosti. Lidový tanec byl součástí obřadů, tradic a jiných významných příležitostí. Zde měl magickou i zábavnou funkci.

U národů, které se zabývaly především lovem a pastýřstvím vznikaly tance a taneční pohyby, jimiž se obecně vyjadřovalo vnímání světa, kam neodmyslitelně patřilo pozorování a taneční adaptace života zvířat. Národy, které se živily rolnictvím, měly tance v tématice zemědělské práce. Se vznikem řemeslné a tovární výroby vznikaly lidové tance inspirované novým prostředím a měnícími se životními podmínkami.

Lidový tanec vznikal kolektivně, přecházel z generace na generaci, měnili se jeho interpreti i místo, vyvíjel se, formoval a v mnohých případech dosáhl vysoké umělecké úrovně.

„Každá společnost, ale i etnická skupina si vytvářela osobitou taneční tradici, která se projevuje jedinečností pohybů, pózami, způsobem jejich spojení, prostorovou kresbou, rytmem, vztahem k hudbě apod.“ (Nosál, 1984, 11).

Na tomto základě došlo k vytvoření a uchování velmi rozmanitých lidových tanců v rámci jednotlivých národů, etnických skupin, regionů a jednotlivých národnostních oblastí.

Důležitou roli (nejen) v lidovém tanci hraje rytmus, který je tanečnický často zdůrazňován (přídupy, potlesky, luskáním na prsty, zpíváním melodie, atd.).

Popularita lidového tance dala vzniknout nové scénické formě - scénickému lidovému tanci, který je v současnosti presentován a rozvíjen početnými folklorními soubory. Na vytváření bohatých scénických forem se podílí choreografové a interpreti souborů lidových tanců. Tyto formy nabývají různých podob, neboť vznikají z nejrozličnějších lidových tanců národů i etnik.

„Programy souborů lidových tanců složené z jednotlivých „tanečních miniatur“, nebo komponované jako uzavřený scénický celek mají velmi společného s baletem, především symfonickým. Můžeme je tedy analogicky charakterizovat s tím rozdílem, že materiál, vyjadřovací prostředky, z kterých tvůrce vychází je lidový tanec, hudba - folklór, jehož podstatné znaky se při scénické interpretaci zachovávají“ (Nosál, 1984, 12).

2.1.5 Profil folklorního tanečníka

Folklorní tanečník je člověk, který svým tancem nebo tanečními pohyby vyjadřuje své pocity. V tradičním prostředí bylo možné se často setkat s tanečními projevy. K tanci se člověk dostal obvykle už v raném mládí a tanci se učil spontánně.

První seznámení s tancem probíhalo v době dospívání v kontaktu s vrstevníky a dále při tanečních příležitostech, kdy byla ustanovena pravidla pro účast mládeže. Tanečník byl reflektován svým okolím, jednalo se tedy o osobu talentovanou a výraznou, neboť svým přístupem ovlivňoval podobu jednotlivých tanců a skladbu repertoáru.

Je jisté, že přínos jednotlivých tanečníků k rozvoji zájmu o folklorní tanec je nepopíratelný, nicméně těžko prokazatelný.

Koncem 19. století se začala role folklorních tanečníků měnit. Mohl za to především zvyšující se zájem o folklór a snaha udržet povědomí o mizejícím lidovém tanci. Řada těchto tanečníků stála u zrodu folklorních souborů a podílela se na sběru a uchovávání lidových tanců (Brouček & Jeřábek, 2007).

Osobnost a projev tanečníka v 21. století se od toho v 19. a 20. století příliš neměnily. Rozdíl jsou ovšem ve způsobech učení a tradování. Informace jsou totiž předávány nejen v rámci jedné komunity, ale i v rámci širšího společenského spektra.

2.2 Folklorní soubor

Folklorní soubory tvoří skupiny lidí, kteří se zaměřují na interpretaci hudby a tance se zaměřením na tradice, zvyky a kultury vůbec ve stylizované podobě. Činnost folklorních souborů lze označit jako projev folklorismu.

Zaměření folklorních souborů (jejich funkce ve společnosti, způsoby existence a vlastní produkce) je ovlivňováno i tím, za jakých historicko-společenských okolností působí.

Historicky byl smysl a význam folklorních souborů spjat s proměnami společnosti. Stěžejní mezník pro začátek činnosti folklorních souborů bylo uspořádání Národopisné výstavy československé v roce 1895. Zde bylo poprvé vyvinuto mimořádné úsilí pro uchování tradiční hudební i taneční kultury, a to zaznamenáním, ale i předváděním folklóru různými skupinami po dobu konání výstavy. (Určitá pozornost folklornímu dění byla věnována rovněž na Jubilejní výstavě v roce 1891, ale ve větším rozsahu byl folklór prezentován až na výstavě v roce 1895.)

V této době ještě soubory oficiálně neexistovaly, nicméně toto předvádění mělo nesporný estetický přínos pro prezentaci folklóru a vzbudilo velký zájem o dění v lidové kultuře, bylo impulzem pro vznik mnohých muzejních společností a pro sběr etnografického materiálu.

První národopisné skupiny - kroužky začaly vznikat v období 1. poloviny 20. století. Cílem bylo uchování tradiční hudby a tance mimo jeho původní prostředí.

K největšímu zakládání souborů docházelo po 2. světové válce. Činnosti těchto skupin byly nazývány „lidovou tvořivostí“ a měly značný ideologický charakter. Znakem byla masovost a tento „návrat k tradicím“ sloužil k „schematizujícímu optimismu socialistického realismu“ (Brouček & Jeřábek, 2007, 949).

V 60. letech 20. století je patrná snaha o návrat k původním funkcím a formám lidového projevu.

Pro 70. léta je typické prohloubení zájmu o scénický folklór. Důraz je kladen na tematicky zaměřené hudebně - taneční kompozice, kde důležitou roli začíná hrát choreografie a režijní prokomponování námětu. Folklorní soubory mohly předvést svoje umění i v zahraničí, kde reprezentovaly republiku, což byl jistě jeden z důvodů, proč se stát členem folklorního souboru.

K výrazné změně ve fungování folklorních souborů dochází v 90. letech, která jsou spjata s politickou transformací země. Na jedné straně poklesl zájem o folklór, což bylo dáno možností jiného naplnění volného času, kromě toho došlo k poklesu členů souborů a některé skupiny zcela zanikly, neboť došlo ke ztrátě hmotného zázemí.

V současné době je zájem o tuto činnost obnoven. O tom vypovídá i činnost Folklorního sdružení České republiky (FOS), které je občanským sdružením dětí a mládeže, zaměřeným na uchování a rozvíjení lidových tradic a národních kulturních hodnot, zejména v oblastech lidové hudby, zpěvu a tance. Je nejpočetnější organizací zájemců o lidové umění v ČR.

Sdružuje 412 členských souborů, působících v 17 autonomních regionálních sdruženích. Pořádá každoročně Mezinárodní festival dětských folklorních souborů střední Evropy v Luhačovicích (září), Zemskou přehlídku dětských folklorních souborů (červen), regionální přehlídky folklorních souborů Prameny (4-6x ročně), přehlídku dětských zpěváků lidových písní Zpěváčci (květen), podílí se na organizování 54 lidových slavností a folklorních festivalů (květen - říjen).

Sdružení spolupřepřádá kurzy a semináře pro vedoucí souborů, choreografy a tanečníky. Vydává časopis Folklor (6x ročně), podrobný Kalendář folklorních akcí v ČR, metodické, repertoárové a propagační publikace. Sdružení spolupracuje s kulturními institucemi a organizacemi: Národní ústav lidové

kultury ve Strážnici, Valašské muzeum v přírodě v Rožnově pod Radhoštěm, Sdružení lidových řemeslníků a další) v oblasti lidového umění v celé ČR.

(<http://www.fos.cz/encyklopedie/objekty1.phtml?id=18786>)

2.2.1 Folklorní soubor jako sociální skupina

Náš každodenní život se odehrává v různých sociálních skupinách. Skupinou rozumíme množství jedinců od dvou (dyáda) až k velkým celkům.

Člověk je bytostí sociální, což znamená, že potřebuje k životu kontakt s druhými lidmi.

První skupinou, do níž je člověk zařazen, je rodina. Následně se stane členy dalších, sekundárních, skupin, mezi které patří např. školní třída, zájmový kroužek, pracovní kolektiv. Podle Novotné (2010, 7) se v sociální skupině „musí odehrávat sociální interakce, jejímž důsledkem je sociální integrace“.

Sociální skupina je seskupení osob, které mají společný alespoň jeden znak, osoby ve skupině musí mít tedy společný cíl, nebo zájem.

Aby se člověk mohl integrovat do sociálních skupin, musí procházet socializací.

Nakonečný (2005, 31) charakterizuje socializaci jako „celoživotní proces sociálního učení, který není jen pasivním přebíráním poznatků, postojů atd., ale taky aktivním získáváním zkušeností v sociálních interakcích. V procesu socializace prožívá člověk ‚druhé zrození‘, tj. zrození jako společenské individuum“.

Lze rozlišovat primární socializaci, která probíhá v prostředí rodiny, a sekundární socializaci probíhající ve školním prostředí, výchovných zařízeních, zájmových kroužcích a v pracovním prostředí.

Pro vztahy ve skupině je typické, že jsou pravidelné a trvají delší dobu. Tímto hlediskem se sociální skupina liší od náhodného shromáždění. Míra integrace skupiny může být ovšem různá.

Důležitou známkou skupiny je pocit uvědomění, ztotožnění se se skupinou, kdy si jedinec uvědomuje, že do skupiny patří.

Jandourek (2009, 82) uvádí, že „k dalším dodatečným znakům skupiny patří společný cíl, skupinové normy, vytváření skupinových rolí a struktur“.

Vágnerová (2007) popisuje hlavní role, které získávají dospělí lidé ve svém životě v rámci sociálních skupin. Zde popisuje roli přátel a známých, kteří nabízejí možnost získat zkušenosti s různými sociálními kontakty. Dále uvádí (2007, 33) že přátelé a známí „vytvářejí sociální síť poměrně velkého rozsahu, která slouží jako rezervoár pro navázání hlubších a trvalejších vztahů“.

V sociálních skupinách, a to na základě společných zájmů, vznikají nová přátelství, nebo se utvrzují ta dřívější. Tématikou přátelství se zabývá Vágnerová (2007, 61), která přátelství charakterizuje jako „neformální symetrický vztah, charakteristický osobní volbou při jeho navázání i udržování. Přátelství je vztah intimní, spojený se sdílením prožitků, názorů a aktivit“.

Vzájemná emoční vazba se může mezi přáteli v průběhu času měnit a to v závislosti na tom, v jaké aktuální životní fázi jedinec je.

Přátelský vztah stimuluje osobní rozvoj jedince a uspokojuje různé psychické potřeby. Může být zdrojem pozitivních emocí, např. radosti, v rámci sdílení různých aktivit. Saturuje potřebu sociálního kontaktu a citové jistoty.

Funguje jako zdroj informací o správnosti vlastního směřování pomocí shody názorů a postojů a tudíž může být zdrojem potvrzení vlastní hodnoty.

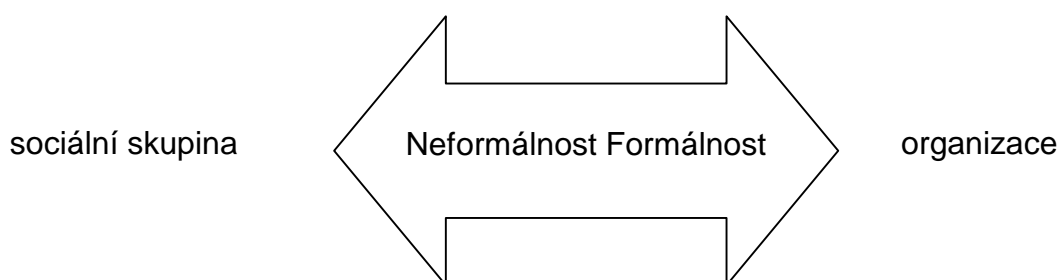
Může významně přispět k sebepoznání a ke korekci nepřiměřeného chování, leckdy se stává důležitým modelem chování v různých rolích či situacích (Vágnerová, 2007).

Z hlediska typologie sociálních skupin můžeme folklorní soubor označit jako:

- Skupinu dobrovolnou, neboť aktér se stává členem ze svého vlastního rozhodnutí.
- Skupinu malou, a přestože různí autoři uvádí jiný počet členů, tak malou skupinu autoři Maříková, Petrusek, & Vodáková (1996, 991) charakterizují jako „nějaký počet osob, které jsou ve vzájemné

bezprostřední sociální interakci, při jednom nebo více setkáních, při nichž každý člen skupiny získává o ostatních členech skupiny určitý vjem a dojem, který mu umožňuje při příštím setkání nebo dotázaní reagovat na každého dotázaného člena jako na samostatnou individualitu, byť jenom tak, že je schopen si vzpomenout, že druhý byl přítomen“.

- Skupinu neformální, neboť vzniká bez příkazu, spontánně, na základě společných cílů. Přesto ovšem může v prostředí některých skupin dojít k jisté formalizaci vztahů. „Formálnosti totiž přibývá s naplňováním potřeby pro organizování skupinových činností a sociální skupina se rozhodne pro založení organizace“ (Novotná, 2010, 66).

Obrázek 1. Rozdělení dle formálnosti (Novotná, 2010, 67)

- Skupinu členskou, neboť zde dochází k identifikaci aktéra a jeho členské skupiny, člen se zde cítí dobře, je se skupinou konformní (Maříková, Petrusek, & Vodáková, 1996).

2.2.2 Skupinová dynamika

Skupinovou dynamiku tvoří celá řada vzájemně na sebe působících faktorů.

Jsou to zejména: cíle a normy skupiny, vůdcovství a struktura skupiny, její identita, interakční a komunikační procesy ve skupině, koheze a tenze, projekce minulých zkušeností a vztahů do aktuálních interakcí, skupinová atmosféra a její prožívání členy skupiny, pozice a role ve skupině, tvorba podskupin, vývoj skupiny v čase, neboli fáze skupinového vývoje, druhy výroků ve skupině a jejich interakční smysl, nonverbalita a její význam a konečně vztahy jedinců a jejich skupin (Kožnar, 1992).

Kolařík (2006, 15) popisuje skupinovou dynamiku jako „souhrn komplexních a vzájemných sil a protisil působících ve společném sociálním prostředí, ve skupině“.

Skupinovou dynamiku tvoří skupinové dění, cíle a normy skupiny, hierarchie členů, vzájemné interakce a vývoj skupinových vztahů i celé skupiny (tamtéž).

Na skupinovou dynamiku má vliv vzájemné působení jednotlivých členů v rámci skupiny, rozdělení rolí, přijetí pozic, vytvoření pravidel a norem, soudržnost napětí mezi členy a vznik i menších podskupin v rámci skupiny (Hájek, Harmach, & Hoffmann, 2004).

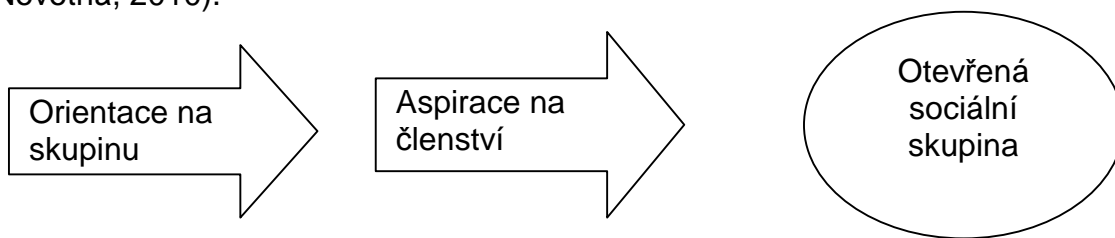
Podle Novotné (2010) do skupinové dynamiky patří skupinová inkluze, skupinový vývoj, skupinové vedení, skupinová marginalizace, skupinová exkluze, skupinová dělivost a skupinový konflikt.

2.2.2.1 Skupinová inkluze

Skupinovou inkluzí rozumíme začleňování aktéra do skupiny. Je to proces, který se odehrává v několika fázích:

1. Orientace na sociální skupinu

2. Aspirace na členství
 3. Anticipující socializace (jedinec se učí jednat jako člen sociální skupiny)
- (Novotná, 2010).

Obrázek 2. Proces skupinové inkluze (Novotná, 2010, 69)

2.2.2.2 Skupinový vývoj

Vývoj sociální skupiny se odehrává v prostoru a čase a prochází jistými fázemi, ve kterých se mění skupinová koheze. Počet a průběh fází může být odlišný, ale společné jim je ovšem pojetí průběhu v jistých vlnách.

2.2.2.3 Skupinová marginalizace

Jako marginál se označuje osoba, která je vzdálena od centra skupinového dění.

Novotná (2010) uvádí dvě dimenze marginalizace:

- horizontální, kdy osobou na okraji - marginálem se stává člověk, který je „jiný“,
- vertikální, kdy je marginálem člen bez skupinové moci.

Zatímco vertikální marginalizace je pro skupinu přirozená, horizontální způsobuje problémy skupině i marginálovi. V sociální skupině marginalizace snižuje kohezi a konformitu a zvyšuje skupinové napětí.

2.2.2.4 Skupinová exkluze

V případě, že vyústí tyto marginalizační procesy, hovoříme o tzv. skupinové exkluzi. Při ní se aktér od skupiny vzdaluje a nadále v ní pozbývá členství.

Tímto procesem si podle Novotné (2010, 58) „skupina snižuje skupinové napětí a zvyšuje si svoji konformitu a kohezi“.

2.2.2.5 Skupinová dělivost

Novotná (2010) považuje za vrcholnou formu exkluze rezidenční segregaci, při které dochází k rozštěpení skupiny.

Skupinová dělivost nastává v tzv. bodu sociálního nasycení, který nastává v kvalitativní nebo v kvantitativní dimenzi.

O kvalitativní dimenzi hovoříme tehdy, pokud je množství členů v sociální skupině dostatečné a příchod nového člena vyvolá štěpící procesy.

Kvantitativní dimenze je taková, kdy subsoubory ve skupinách mají odlišné znaky a za podmínky dostatečného počtu členů se mohou rozdělit (Novotná, 2010).

2.2.2.6 Skupinový konflikt

Pokud se ve skupině objevuje napětí, dojde ke konfliktu. Konflikt je chápán jako střet, kdy proti sobě stojí minimálně dva subjekty.

Konflikt může být zájmový, informační, hodnotový, mocenský aj. Pokud se aktéři rozhodují racionálně, jedná se o realistický konflikt. Ovšem pokud je cílem konfliktu odstranit napětí, aniž by došlo k odstranění příčiny, hovoříme o konfliktu nerealistickém (Novotná 2010).

2.2.2.7 Skupinové vedení

Vedení skupiny je důležitá složka skupinové dynamiky. Novotná (2010, 50) tvrdí, že „má-li být sociální skupina nástrojem naplňování zájmů saturace skupinových potřeb, je třeba ji vést jednak k žádoucí skupinové kohezi a jednak ke skupinové konformitě“.

Skupinová koheze přináší pocit sounáležitosti, který skupina potřebuje ke zdárnému vykonávání svých cílů.

V případě skupinové konformity je nutné pro aktéry přijetí cílů (skupinové potřeby) a přijetí institucionálních prostředků (pravidla jednání vycházející ze skupinových hodnot a norem).

Ke skupinové kohezi vede sociální skupinu socioemoční vůdce, ke skupinové konformitě ji vede vůdce úkolový. Někdy může docházet k prolínání těchto vůdcovských pozic. Aktéři, kteří jsou v rolích vůdců, dle své

osobnosti rozhodují mezi úkolovým nebo socioemočním přístupem (Novotná, 2010).

Na základě tohoto rozdělení rozlišujeme pět způsobů vedení.

1. Liberální způsob, kdy orientace na kohezi i konformitu je malá a vůdci jde především o udržení se v hlavní pozici. Tento způsob je náročný na čas a je možné jej využít, pokud má skupina nevyjasněné zájmy nebo prostředky jejich naplňování a také, pokud prostředí skupiny je nejisté, nebo je skupina ve fázi formování.
2. Autoritativní způsob, kdy vůdce se zaměřuje jen na konformitu skupiny bez ohledu na potřeby ostatních aktérů sociálních skupin. Je tedy nenáročný na kohezi i na čas a volí se v situacích, které vyžadují rychlé jednání.
3. Klubový způsob, kdy jde vůdci o nejsilnější orientaci na kohezi, a nejslabší možnou orientaci na konformitu. Vůdce se snaží nastolit pohodu bez ohledu na saturaci skupinových potřeb. V tomto způsobu vedení dochází k preferování aktérů nad úkoly.
4. Týmový způsob, je nenáročný na čas a orientace vůdce jak na kohezi i konformitu je stejná, důležitá je důvěra a participace.
5. Demokratický způsob, kdy vůdce podle potřeby hledá kompromis mezi kohezí a konformitou (Novotná, 2010).

2.2.3 Úloha vedoucího

Každá skupina se dá rozdělit na vedoucí a vedené (Nakonečný, 1999). Vedoucí ovlivňuje činnost členů skupiny a hraje ústřední roli při určování cílů, hodnot a norem skupiny.

Za skupinové vedoucí lze pokládat osoby, které mají formálně vysoké postavení, ovlivňují ostatní a disponují vysokou sociometrickou volbou (Kolařík 2006).

Vedoucí může plnit ve skupině řadu funkcí, a to podle poslání a typu skupiny, jakož i jejím složením. Vedoucí je zde znalec, plánovač, určovatel

vnitřních vztahů, organizátor a koordinátor skupinové činnosti, stratég, arbitr, vnější reprezentant atd. (Kožnar, 1992).

Zaborowski (1965, 96) uvádí, že „pokud si chce vůdce udržet prestiž ve skupině, musí v jistých okolnostech převyšovat členy skupiny. Zvláště důležité jsou výsledky v těch odvětvích, která jsou bezprostředně spjatá se základní činností skupiny a jejími cíli“.

Kolařík (2006) popisuje hlavní vlastnosti vedoucích, mezi které patří: inteligence, energičnost, společenská aktivita a vytrvalost, ambicióznost, sebejistota, rozhodnost, dominance a citlivost k interpersonálním problémům.

Dále uvádí, že vůdce by měl být citlivý k interpersonálním problémům, chovat se profesionálně. Lze ovšem namítnout, že vůdcovství je spíše záležitostí situační a nemá většího smyslu vymezovat přesné vlastnosti vedoucího.

Z hlediska vztahu vedoucího a skupiny musíme rozlišovat, zda se jedná o skupinu formální, nebo neformální.

Úloha vedoucího ve formálních skupinách, které jsou cílevědomě organizovány se liší v mnoha ohledech od úlohy vedoucího ve skupinách neformálních. Zaborowski (1965, 97) uvádí, že „základní rozdíl je v tom, že v prvních [formálních skupinách] získává svou nadvládu z pověření nadřízených nebo osob mimo skupinu, zatímco úloha vůdce v neformálních skupinách se opírá hlavně o jeho osobní vztahy se skupinou, o jeho uznání skupinou bez zásahu zvenčí“.

Říčan (2005, 211) píše, že „vztah vedoucího ke skupině je za normálních okolností pozitivní a věcný“.

Vedoucím bývá jedinec, který je povahově vstřícný, umí komunikovat s lidmi a rozumí úkolům, které má skupina plnit. Dále popisuje negativní prvky ve vztahu vedoucího ke skupině, kde jako stěžejní vidí zneužití funkce ke svému prospěchu na úkor skupiny, nadměrnou dominanci a ješitnost vedoucího (narcismus), kdy vedoucí „propadá iluzi o vlastní dokonalosti a dokáže obětovat zájem skupiny jen proto, aby si tuto iluzi uchoval“ (tamtéž).

Každý vedoucí musí počítat s tím, že se ve skupině vytváří a přijímají skupinové normy. Vedoucí s tímto vytvářením norem musí počítat a aktivně se podílet na jejich formulování. Tyto normy, které ve skupině vznikají, jsou jistá

pravidla chování, která mohou platit jen na základě ústní domluvy, mohou být psané, lze je vytvořit přirozeně, ale mohou být nadiktovány z venku, nebo také bývají vytvořeny vedoucím. Pokud dojde k překročení těchto stanovených norem, tak si skupina spontánně vytváří sankce (Hájek, Harmach, & Hoffmann, 2004).

2.3 Motivace

Termín motivace souhrnně označuje motivy a jejich působení. Říčan (2005, 177) definuje motiv jako „jakýkoliv vnitřní činitel, který člověka nebo jiný organismus vede k aktivitě“.

Samotné slovo *motiv* je převzato z latiny, kde „*motus*“ znamená pohyb. Motiv je tedy faktor, který uvádí do pohybu. Může se jednat o pohyb hmoty v konkrétním prostoru, ale i o pohyb myšlenek.

Říčan (2007, 92) chápe motiv jako „vektor, který má sílu a směr“. U motivu se dá určovat cíl, který vyvolá změnu v určitém prostředí, ať už se jedná o fyzickou nebo psychickou stránku člověka (Říčan 2007).

Tématu motivace se věnovali i Macháč, Macháčová & Hoskovec (1985, 43), kde uvádějí, že „motivace, stejně jako emoce, se týká regulace směru (obsahu) a zároveň i síly (dynamiky) chování“. To znamená, že důležitou roli hrají kognitivní procesy, a především interpretace smyslu přicházejících informací. Dále uvádějí, že „motivované jednání má vždy emoční zabarvení, poněvadž zvýšená aktivační hladina nezbytná pro každou náročnější činnost je provázena určitým subjektivním napětím, které je emočním zážitkem“.

Můžeme rozlišovat emoce a motivaci - a to tak, že u emocí je důležitá spíše zážitková kvalita (napětí, vzrušení, libost...), a tím dynamický aspekt regulace, zatímco u motivace je kladem důraz na aktivitu, cíl, směr.

Často se o motivu mluví jako o potřebě, v souvislosti s absencí nějakého cílového předmětu (Říčan 2007).

Člověk je bytostí biosociální a v rámci svého působení ve společenském prostředí se snaží uspokojovat své potřeby. Homola (1972, 176) uvádí, že „člověk má sice svou vnitřní dynamiku, své cykly, ale současně je vystaven

změnám vnějšího okolí, je členem různých skupin, které spoluprací zajišťují uspokojování základních potřeb“.

2.3.1 Interpersonální vztahy a motivace

Podle Homoly (1972) jsou vztahy mezi lidmi jedním z nejdůležitějších aspektů sociálního života. Jedinec se ve společnosti ovšem chová jinak, než když je sám. V sociálních skupinách dochází k vzájemné asociaci a k prohlubování komunikace mezi jednotlivci. A právě na základě vzájemné přitažlivosti mezi lidmi vznikají sociální skupiny. Ty jsou podle Homoly (tamtéž) tvořeny dvěma a více osobami ve vzájemných vztazích.

Z hlediska motivace je skupina důsledkem snah po uspokojování potřeb. Jedinec prostřednictvím skupiny uspokojuje své motivy, a spoluprací s ostatními členy skupiny dochází i k dosahování skupinových cílů, které jsou nutné pro trvání skupiny i pro jednotlivce. Jedinec vstupující do skupiny si s sebou nese řadu motivů. Některé motivy ovšem nemusí být totožné s cíly skupiny.

2.3.2 Zájem jako motiv

Maříková, Petrusek, & Vodáková (1996) charakterizují termín zájem ve třech rovinách:

1. V individuální rovině označuje zájem motivaci, tedy soustředění se na přítomnost. Opakem zájmu je v tomto případě lhostejnost či apatie. Jde tedy o osobní preferenci jednotlivce mezi jednotlivými činnostmi. V této rovině se dají zjišťovat osobní zájmy a preference v souvislosti s mapováním volnočasových aktivit. Intenzita zájmu je vyjádřena jako funkce obětí, které je daný člověk ochoten podstoupit pro uskutečnění svého zájmu.
2. V rovině společenských skupin je zájem společný pro všechny jedince skupinu tvořící. Na základě společných zájmů vznikají zájmové skupiny.
3. V rovině celospolečenské, kdy zájem je společný pro všechny, za účelem dosažení celospolečenských cílů

Geist (1992, 561) charakterizuje zájem jako „výraz pro relativně konstantní zaměření (orientaci) osobnosti k určitým oblastem a jevům života, soustředování pozornosti („všímání si“) na jevy, které mají teoretický nebo praktický význam pro potřeby individua (útvary)“.

Zároveň Geist (1992) dělí zájmy podle:

- trvání, kdy lze rozlišovat zájmy trvalé a přechodné
- zaměření, neboť zájmy můžeme rozdělit na materiální, kulturní, umělecké a vědecké
- druhu profese, a to profesní a pracovní zájmy
- způsobu, jakým člověk vyplňuje volný čas (sem patří koníčky- hobby)

Geist (1992) uvádí, že zájmy jsou podmíněny socio-kulturními podmínkami, prostředím potřebami a jedinečnými rysy osobnosti. Zájmy hrají velkou roli při formování osobnosti, tedy při jejím vývoji, neboť určují směr a výběr jistých oblastí a jevů života, ze kterých jedinec nadále čerpá, získává nové znalosti a dovednosti. Lze tedy říci, že na základě zájmů se tvaruje osobnost jedince.

Geist (1992, 561) dále popisuje vztah zájmů k potřebám. Mezi zájmem a potřebou vidí velmi tenkou hranici, nicméně jednotlivé pojmy odlišuje a uvádí, že „zájmy tvoří velmi účinnou součást motivační struktury činnosti“.

Můžeme říci, že zájem vzniká z určité potřeby a je na ní závislý. Přesto nelze přesně odhadnout, co je skutečnou příčinou určitého zájmu některého člověka nebo nás samých.

Zájmy jsou motivem a zdrojem poznávací činnosti. Vyhraněný zájem bývá označován jako záliba. Lze taky uvést, že zájmy a jejich volba souvisí se schopnostmi, inteligencí a charakterem člověka. Zájmová činnost má příznivý efekt jako kompenzace jednotvárné pracovní činnosti a nejdůležitější je to, že poskytuje zvýšenou možnost sociálního kontaktu (Smejkal, 1993).

Zájmy jsou speciální druh motivů. Jejich základ tvoří primární potřeby (především psychologické), které nabývají konkrétních představ v podmínkách daného sociálního a kulturního prostředí.

Říčan (2007, 104) definuje zájem jako „odvozenou potřebu, která se uspokojuje prováděním určité činnosti“. To znamená, že zájem je charakterizován samotným průběhem činnosti, nikoli jejím výsledkem. Pokud by činnost vedla jen k výsledku, tak už by se nejednalo o „čistý“ zájem, nýbrž o složitější motivační komplex.

2.4 Volný čas

Problematikou volného času se zabývá mnoho autorů a tento pojem je zkoumán z více pohledů. Chápání volného času dříve však nebylo pocítováno jako problém a nevznikal proto prostor k hlubším úvahám na toto téma. Každý člověk vstupuje do života v určitém čase a prostoru.

Řehořková (1996, 12) uvádí, že „každý jedinec má k dispozici určité vzorce chování, které tvoří kulturní základ jeho života a vztahují se jak k hodnotě života samotného, tak k hodnotám mimo jeho individuální život“.

V živočišné říši dochází ke střídání odpočinku a činnosti, u člověka jde o střídání práce a volného času (Spousta et al., 1994).

Spousta (1994) uvádí, že každý člověk má svůj čas a prožívá jej jako svůj život.

Čas, který člověku zbývá jako protiváha nutných činností spjatých se zaměstnáním, sociálními povinnostmi, a biologickými nezbytnostmi, je čas prázdný, který každý může naplnit v rámci daných podmínek svobodně. Podle vlastní vůle. Dostal jméno po jednom ze symbolických hesel francouzské revoluce - je to čas „volný“ (Spousta et al., 1994).

Řehořková (1996) charakterizuje volný čas jako veličinu, která se projevuje jako atribut a tvoří charakteristický znak svobody jedince. Dále uvádí, že volný čas může být chápána jako hodnota, pokud je využita ku prospěchu člověka a rozvíjí jeho osobní kvality. Ve volném čase dochází k realizaci zájmů, které rozvíjí schopnosti osobnosti.

Pro srovnání uvádím poněkud rozsáhlejší definice volného času.

Volný čas se dá chápat jako souhrn činností, které může člověk provozovat s plnou libovůlí a je jedno, jestli odpočívá, nebo se baví, zda-li účelně rozvíjí své znalosti, nebo se nezištně vzdělává. Jedinec se ve volném čase může účastnit společenských záležitostí, může vyjádřit svou tvůrčí povahu v psychické nebo fyzické- pohybové činnosti. Ale tyto aktivity jedinec může dělat až po té, co se uvolnil z pracovních, rodinných a společenských závazků (Hájek, Harmach, & Hoffmann, 2004).

Čas, v němž člověk svobodně volí a dělá takové činnosti, které mu přinášejí radost, zábavu, odpočinek, které obnovují a rozvíjejí jeho tělesné a duševní schopnosti, popř. i tvůrčí schopnost. Je to čas, v němž je člověk sám sebou, nejvíc patří sám sobě, kdy koná převážně a dobrovolně činnosti pro sebe, popř. pro druhé, ze svého vnitřního popudu a zájmu (Němec, 2003).

Podobně se k problematice volného času staví i Kraus et al. (2001,161), kde uvádí, že „Volný čas a činnosti spojené s ním tvoří další zásadní oblast v našem životě. Právě tyto aktivity dávají našemu životnímu způsobu širší rozměr ve smyslu pestrosti a jeho bohatosti. Volný čas lze pokládat jako za významný fenomén naší doby“.

Tímto fenoménem naší doby myslí autoři především to, že s volným časem si každý člověk nakládá svobodně a z vlastní vůle se rozhodujeme mezi činnostmi, které nás baví. Jde o čas mimopracovní a jeho trvání odvisí od konkrétní životní situace, prostředí a podmínek, v nichž člověk žije (Kraus et al., 2001).

Volný čas můžeme rozdělit do tří složek. Je to složka relaxační, složka zábavy a složka sebevzdělávací a vzdělávací (Hájek, Harmach, & Hoffmann, 2004).

Nyní se na následující složky podíváme blíže:

1. Složka relaxační

Zde bychom mohli zařadit veškerý odpočinek, ovšem s výjimkou toho, který je nezbytný pro biologickou obnovu sil. Nepatří sem tedy fyziologicky nutný spánek, ale vše, co se dá nazvat zahálením či lenošením. Tento odpočinek bývá převážně fyzický.

2. Složka zábavy

Do této složky zahrnujeme vše, co se nazývá aktivním odpočinkem, a to včetně tzv. receptivních činností. Patří sem sledování televize, poslech hudby, zábavné rozhlasové pořady, divadlo, koncerty, diskotéky, posezení s přáteli, schůzky s partnery, rekreační sportovní činnost, atd.

3. Složka sebevzdělávací a vzdělávací

Sem se řadí všechny aktivity, ve kterých si lidé rozšiřují svůj vědomostní obzor a své dovednosti. Patří sem činnost ve spolcích, občanských sdruženích a ostatních organizacích, v neposlední řadě je to pěstování koníčků.

Mezi hlavní činitele, které určují sféru volného času a jeho kvalitativní stránku, patří společenské prostředí, aktuální stav společnosti, nálady a mínění obyvatelstva, sociodemografické činitele a psychologické a fyziologické faktory (Vážanský, 2001).

Společenské prostředí ovlivňuje trávení volného času svou vyspělostí, vzájemnými vztahy, požadavky na osobnost a podobně. V aktuálním stavu společnosti se odráží životní úroveň, společensko-politické podmínky, nálady a mínění obyvatelstva, příslušnost, národnost, bytové poměry a další aspekty.

Mezi sociodemografické činitele řadíme natalitu, mortalitu, migraci, klasifikaci životních etap a vzdělání. Mezi psychologické faktory patří mezilidské vztahy, motivy, aspirace, potřeby, asertivitu a jiné, k fyziologickým patří věk, pohlaví, zdravotní stav a jiné.

Vážanský (2001) uvádí znaky volného času, mezi které patří:

- zájmy a potřeby
- intenzita způsobu chování ve smyslu kategorie popisu

- postoj k disponibilní době
- motivace
- prožívání volného času

Blíže si přiblížíme zájmy, potřeby a motivaci k volnočasovým aktivitám.

2.4.1 Volnočasové potřeby a zájmy

Zájmy jedince ve volném čase vypovídají o kognitivní a emocionální sféře osobnosti. V souvislosti se zájmy se často poukazuje i na volnočasové potřeby.

Zde Vážanský (2001) uvádí:

- potřebu rekreace, kdy dochází k shromažďování sil, zotavení zdůrazňující zdraví, uspokojení sexuální potřeby, zbavení se zátěží všedního dne a psychické uvolnění, probuzení pocitu osvobození se od chybných a přemrštěných požadavků, zabezpečení dostatečného odpočinku a spánku,
- potřebu kompenzace, kterou provází odstranění námahy, vědomé zřeknutí se pravidel, předpisů, norem, uvolnění se od splnění sledovaných cílů, podpora přání po přirozenosti a pod.,
- potřebu edukace, pro kterou je typické úsilí po poznání nového, stimulující orientace a touha po zážitcích, zvědavost v chování a jednání se zkouškami, výměna rolí a učení se jednat v rolích, rozvoj potřeby zachování a potvrzení sebe sama, úsilí o další učení a aktivizaci vlastních možností jednání a kooperativní život atd.,
- potřebu kontemplace, to znamená potřebu klidu, pohody, rozjímání a sebevědomí, hledání a získávání času pro sebe samého, podpora umění uvědomování si vlastní osoby, porozumění sobě samému, získání pocitu vlastní individuality a nalezení identity,
- potřebu komunikace, kdy jedinec nechce být sám, vyhledává kontakty a navazuje rozmanité sociální vztahy,
- potřebu integrace, která se vyznačuje hledáním sociální jistoty, prožíváním skupinové atmosféry budováním tradic, vztahů, sociálního učení ve skupině a se skupinou,

- potřebu participace, kdy dochází ke hledání možností pro vlastní iniciativu a potvrzení sebe sama, účast podíl a spolupůsobení na dění, úsilí o naplnění společných cílů a realizaci společných záměrů, spolurozhodování, spoluúčast, spoluodpovědnost, připravenost ke kooperaci a solidaritě, pohotovost k utváření okolního prostředí sociálními aktivitami,
- potřebu enkulturace, kdy dochází ke kreativnímu rozvoji, prosazování vlastních myšlenek, zabezpečování kulturních aktivit, rozmach aktivního vlastního podílu.

Vážanský (2001, 38) píše, že „takto vznikající orientace k jednotlivým potřebám se blíží označení ‚cílové funkce volného času‘“.

2.4.2 Motivace volného času

Vážanský (2001, 40) dále uvádí, že „jestliže se aktivity v oblasti volného času pozorují ve své rozmanitosti, přiřazují se k nim některé motivace“. To znamená, že volnočasové motivace závisí především na sociální skupině, do které jedinec náleží, a dále na společenském postavení, dosaženém vzdělání, zdraví, životním cyklu.

Motivace volného času závisí na životních situacích a označuje procesy, které spouštějí jednotlivé vzorce chování a usměřují je k určitému cíli.

Vztahují se na konkrétní způsoby jednání (sportovní a herní aktivity, sociální komunikace, regenerativního opatření, rodinného prostředí, zábavy, intelektuální aktivity, praktické a produktivní činnosti atd. (Vážanský, 2001).

„V dospělosti je trávení volného času výslednicí těch vzorců chování a priorit hodnot, které si jedinec postupně vytvořil v průběhu života“ (Řehořková, 1996, 13).

Hájek, Harmach, & Hoffmann (2004) uvádějí druhy motivací, které vedou k realizaci určitých činností ve volném čase. Popisované druhy motivací jsou typické i pro členy Folklorního souboru Krajina.

Jedná se o:

- relaxační motivaci, kdy činnost je zdrojem osobního uspokojení, odpočinku a zábavy,
- prestižní motivaci, kdy činnost má mezi ostatními členy skupiny značnou váhu,
- sociální motivaci, kdy činnost umožňuje být jedinci ve skupině lidí, kteří mu vyhovují. Může se jednat o členství v partách, ale i v občanských sdružení,
- rodinné motivace, kdy jedinec podléhá přání člena rodiny,
- edukativní motivace, kdy činnost je prostředkem k získání nových poznatků, kdy jedinec má potřebu se vzdělávat, připravovat se na zkoušky nebo mít lepší vědomosti související s jeho koníčky.

Váha těchto motivací se k jednotlivým činnostem může během života individuálně měnit. Hájek, Harmach, & Hoffmann (2004) uvádějí, že jednotlivé druhy motivací nabývají na významu v jednotlivých etapách života i v různých sociálních situacích, a to s přihlédnutím na aktuální stav.

Představy jedince i jeho osobní motivace se však mohou setkat s nejrůznějšími bariérami. Takovými bariérami lze rozumět: nedostatek volného času, nedostatek finančních prostředků, materiální a mezilidské vztahy v oblasti působení, nedostatek vhodných příležitostí, nedostatek osob se stejnými zájmy, apod.

3 Cíle

Praktická část mé diplomové práce byla prováděna ve Folklorním souboru Krajina, kde jsem vedl skupinový rozhovor s tanečnicí. Informace o vzniku souboru jsem čerpal především od vedoucí tohoto souboru a jeho členů (zde připomínám absenci rozsáhlejší syntetické práce či publikace týkající se souboru).

Můj vztah se skupinou bych popsal jako velmi blízký, neboť se se všemi členy již několik let znám, nepůsobil jsem tedy jako cizí element. Sám ve folklorním souboru působím jako tanečnický již řadu let, proto pro mě bylo zajímavé dostat se z pozice řadového člena souboru do pozice výzkumníka - pozorovatele. Prováděl jsem pozorování zúčastněná i nezúčastněná.

3.1 Cíle empirické části

Hlavní cíle práce jsou zaměřeny na tři oblasti:

1. popsat vznik a historii souboru,
2. charakterizovat činnost souboru,
3. analyzovat a popsat hlavní faktory, které působí na tanečnický při aktivní účasti v souboru.

4 Metodika

Studie má charakter kvalitativní, jedná se o případovou studii zaměřenou na sociální skupinu - taneční soubor.

Pro případovou studii je typické, že se sbírají data většího množství od jednoho objektu zkoumání (jedinec, skupina, vesnice,...). Případová studie se snaží zachytit komplexnost případu a popisuje vztahy v objektu v celé své celistvosti.

Případová studie v sociálněvědním výzkumu se podobá mikroskopu, neboť její hodnota je závislá na tom, jak dobře je zaostřena. Lze také předpokládat, že díky prozkoumání jednoho případu lépe porozumíme případům podobným (Hendl 2005).

4.1 Pozice výzkumníka

S folklorním souborem Krajina jsem se poprvé setkal v září roku 2004, kdy jsem začal studovat vysokou školu. Do této doby jsem jako tanečník prošel soubory JAKUB a Olšava v Uherském Brodě, také souborem Malé Zálesí v Luhačovicích. Proto pro mě bylo přirozené, že jsem hledal podobné taneční využití i v Olomouci. V září roku 2010 jsem se z pozice tanečníka dostal i do pozice pozorovatele - výzkumníka, neboť mě zajímalo, jak se Krajina bude dál vyvíjet a jaké hlavní motivy tuto skupinu spojují.

V roli výzkumníka jsem se neocítl poprvé. Již v rámci studia jsem pomáhal na Katedře společenských věd (Fakulta tělesné kultury Univerzity Palackého) s výzkumem, který se zabýval tanečnický na Taneční konzervatoři v Praze. Proto jsem již měl představu o tom, na co se mám zaměřit a co v mé práci bude důležité. Sám mám k tanci velmi blízko, neboť jsem absolvoval mnoho tanečních hodin (a to i jiných tanců než folklorních), kurzů a vystoupení. Víím, jaké je to být tanečníkem. Navíc to, že ve folklorním souboru působím a všichni mě znají, mě nestavilo do pozice cizího pozorovatele a nesetkal jsem se s negativními reakcemi či neochotou odpovědět.

4.2 Použité techniky

Pro získání dat jsem použil techniku přímého, zjevného, zúčastněného pozorování, rozhovoru pomocí návodu (polostrukturovaný rozhovor) a skupinového rozhovoru (focus group interview).

Zúčastněné (participantní) pozorování je typický nástroj zkoumání používaný právě v případových studiích. Zúčastněným pozorováním je možné popsat, co se děje, kdo, nebo co se účastní dění, kdy a kde se dějí zajímavé skutečnosti a proč.

Výhoda zúčastněného pozorování spočívá v tom, že pozorovatel nefunguje jako pasivní registrátor dat, který stojí mimo zkoumanou oblast, nýbrž se plně podílí na dění v sociální skupině. Pozorovatel je v osobním vztahu s pozorovanými, sbírá data a navíc je účastníkem přirozeně se vyvíjejících životních situací (Hendl, 2005).

Při pozorování jsem se soustředil na tři hlavní okruhy: strukturu taneční zkoušky, výuku tance a práci vedoucího.

Ke každému okruhu jsem vytvořil pomocné otázky, které ovšem nebyly položeny ani prezentovány účastníkům výzkumu. Tvořily spíše rámcovou osnovu výzkumu, čili opěrné body pro potřebu výzkumníka. Zvláště užitečné byly zejména při pozorování a při tvorbě osnovy pro rozhovory. Celkem jsem se zúčastnil deseti tanečních zkoušek v pozici výzkumníka – pozorovatele.

1. Struktura taneční zkoušky

- Jaký je počet tanečníků na zkouškách?
- Kdy zkoušky začínají a končí?
- Vysvětluje vedoucí, co se bude dělat?
- Z jakých částí se hodina skládá (úvod, rozcvička, taneční průprava, nacvičování choreografie, zdokonalování techniky jednotlivých kroků, učení nových písní a informace o zvláštlostech kroků, podle jednotlivých regionů a pod.)?
- Je struktura tanečních zkoušek vždy stejná?
- Které věci vedoucí zdůrazňuje?

- Je něco, co činí tanečnickům při nacvičování potíže (jak se s tím vyrovnávají)?
- Doprovází tanečnický na zkouškách hudba? Pokud ano, jaká? (Jsou to nahrávky z přehrávače, je přítomen živý muzikant, nebo někdo předzpěvuje melodii?)

2. Výuka tance

- Předvádějící vysvětlí nový prvek a ostatní tančí - s ním nebo sami?
- Zaměřuje se učitel jen na výuku folklorních tanců?
- Zmiňuje se učitel také o historii, hudbě, písních a jiných specifikách tanečního kroku, které patří pod určitý region?
- Mluví učitel hodně, nebo spíše tančí a předvádí?
- Mohou tanečníci zasáhnout do nacvičování?
- Popíše učitel nejprve, co se bude dělat, vysvětlí jednotlivé taneční prvky?
- Používá učitel správné názvy kroků a rytmů?
- Zasazuje učitel jednotlivé prvky do širších souvislostí?
- Postupuje učitel od nejjednodušších prvků (kroků) k nejsložitějším?

3. Přístup vedoucího k tanečnickům

- Jak a jakým způsobem navozuje vedoucí atmosféru? Je v tanečních zkouškách zábava?
- Opravuje vedoucí tanečnický při provádění tanečních prvků?
- Povzbuzuje je při těžších variacích?
- Má-li některý tanečník s něčím problémem, věnuje se mu vedoucí zvlášť?
- Sleduje vedoucí tanečnický, nebo je k nim obrácen zády a předcvičuje?

Druhou použitou technikou byl rozhovor pomocí návodu, který jsem vedl s vedoucí souboru Jindrou Vytáskovou, která mi poskytla informace o vzniku FS Krajiny a rovněž informace o svém působení v roli choreografky a vedoucí.

Pro tuto techniku získávání dat je nutné sestavení hlavních otázek nebo témat, jež je nutné během rozhovoru probrat. Tento návod má zajistit, zda se skutečně dostane na všechna zajímavá a pro tazatele důležitá témata. Pořadí otázek není důležité. Vytvoření návodu pomáhá udržet zaměření rozhovoru, ale dovoluje dotazovanému zároveň uplatnit vlastní perspektivy a zkušenosti (Hendl, 2005).

Další techniku, kterou jsem použil, byl skupinový rozhovor se členy Folklorního souboru Krajina.

Skupinový rozhovor představuje organizovanější typ skupinové diskuse. Je to výzkumná metoda, která získává informace pomocí využití skupinových interakcí, jež v rámci skupiny vznikají a probíhají.

Ve skupinovém rozhovoru se dotazovaní lépe zbavují psychických zábran, snadněji odhalují své postoje, pocity, myšlení a způsoby jednání. Navíc skupinová dynamika přispívá k zaměření na nejdůležitější témata. Skupinový rozhovor je pro zúčastněné zábavné a lze dobře vypořádat souhlas či nesouhlas s navozenými tvrzeními.

Pro zpracování získaných informací pomocí rozhovoru jsem si vybral metodu otevřeného kódování. Pomocí této metody lze v získaných datech nalézat určitá témata, která mají vztah k výše položeným výzkumným otázkám. Kódování je způsob zpracování získaných údajů, které jsou rozebrány, konceptualizovány, a poté složeny novým způsobem. Při otevřeném kódování pracujeme s textem, který je rozbit na jednotky, těmto jednotkám jsou přidělena jména a s takto nově pojmenovanými částmi textu potom dále pracujeme (Hendl, 2005).

V metodické oblasti týkající se rozhovorů se věnuji tanečnickům, jejichž výpovědi zaznamenávám a vyhodnocuji. K tomu mi dopomohly vytvořené okruhy otázek:

- Jak dlouho se členové věnují folklornímu tanci?
- Z jakých regionů původně pocházejí?
- Jakým způsobem se do FS Krajina dostali a jaká měli očekávání?
- Jaké jsou hlavní důvody, proč tancují?

- Jaké jsou hlavní motivy tanečníků, pro činnost ve FS Krajina?
- Jedná se tanečníkům jenom o specifický druh pohybu, nebo zde má jistý podíl vnímání tradic?
- Na jakém místě ve volnočasových aktivitách je u tanečníků folklórní tanec?
- Jak tanečníci vnímají a co jim přináší taneční zkoušky?
- Jaký význam má pro tanečníky kroj?
- Jak si tanečníci FS Krajina představují, že je vnímají ostatní lidé? (zvláště ti, co nemají s folklórem zkušenosti)

Vyhodnocení rozhovorů

Jednotlivé výpovědi v rozhovorech jsem označil číslem. Rozhovor s Jindrou Vytáskovou (zkratka J. V.) jsem vedl 3. 3. 2011 a má zkratku R1, skupinový rozhovor s tanečnicí proběhl 7. 3. 2011 a je označen jako R2.

Skupinového rozhovoru se zúčastnili tanečníci: P, J, I, M, D, E, Ma, O (respektuji požadavek jednotlivých tanečníků zůstat v anonymitě, uvádím jen iniciálu jejich jmen).

Příklad citace: R2, P, 20 (skupinový rozhovor ze dne 7. 3., výpověď tanečnicka P, číslo výpovědi v přepisu rozhovoru 20)

5 Výsledky

V této kapitole jsou uváděny veškeré informace a fakta, která byla během výzkumu nashromážděna a zpracována. Je zde uvedeno pozadí vzniku souboru, jeho fungování, práci vedoucí, a především názory a náhled tanečníků na to, jak je členství v souboru ovlivňuje. (Informace čerpané z omezených zdrojů mohou být do značné míry subjektivizovány, tuto skutečnost si ovšem plně uvědomuji a reflektuji ji. Je ovšem cenným výpovědním faktorem a ukazatelem pohledu na danou skutečnost.)

Folklorní soubor Krajina

Folklorní soubor Krajina vznikl na podzim roku 2000 v Olomouci, a to odštěpením z folklorního souboru Dunajec. Oficiálně je Folklorní soubor Krajina zapsán jako občanské sdružení od 5. 9. 2001.

Hlavní důvody, proč došlo k založení nového souboru, jsem se dozvěděl z rozhovoru s vedoucí souboru Jindrou Vytáskovou, která u založení FS Krajiny byla a v Krajině působí dodnes jako vedoucí a choreografka tanečních pásem.

Popsala mi hlavní důvody, které vedly k tomu, že se skupina lidí mající v oblíbenosti folklorní tanec odštěpila již ze zaběhnutého folklorního souboru Dunajec, který má již více než padesátiletou historii. Abychom mohli blíže poznat příčiny vzniku folklorního souboru Krajina, musíme se podívat na to, jaká situace tomuto vzniku předcházela.

5.1 Vznik nového souboru a osobnost vedoucí J.Vytáskové

Paní Vytásková (dále jen J. V.) začala tancovat ve folklorním souboru Dunajec v roce 1981. Začátky byly pro ni velmi zajímavé a obohacující, velmi ji folklorní tanec bavil a působila na postu řadové tanečnice. Ovšem v polovině osmdesátých let přišel jistý zlom, kdy si uvědomila, že situace v Dunajci stagnuje, soubor se nikam umělecky neposouvá a že nevznikají nová taneční pásma, stále se tančí stará bez výrazných obměn, a to více než dvacet let. Nadšení u ní tedy v polovině osmdesátých let polevovaly.

A právě v této době přišli do Dunajce tanečníci z Vysoké vojenské školy ve Vyškově, kteří zde tančili ve vlastním folklorním souboru s názvem Tatran.

A jelikož na Vojenské vysoké škole bylo mnoho tanečníků, ale málo tanečnic, byla ženská část souboru Dunajec požádána, zdali by mohla několikrát za měsíc přijet vypomoci s nacvičováním tanečních pásem.

Toto bylo pro J. V. další obohacení ze strany tanečního folklóru a především to byl jiný repertoár než se tančil v Dunajci, který podle J. V. stagnoval. Ve folklorním souboru Tatran působil a vytvářel choreografie T. M.

Právě tento slovenský choreograf paní J.V. nabídl, že by mohla jít tancovat na Slovensko. Tato nabídka byla pro ni další výzva, která s sebou samozřejmě přinášela jisté problémy, ale nakonec se na Slovensko odstěhovala.

Tímto chci předeslat, že právě na Slovensku načerpala zkušenosti z autentického prostředí. (Dunajec se totiž věnuje slovenskému folklóru.) Celou dobu, po kterou působila na Slovensku, se velmi aktivně zajímala o slovenský taneční folklór a mrzelo ji, že na festivalech, kterých je na Slovensku během roku několik a kterých se vždy aktivně zúčastňovala, nepotkávala nikoho ze současného vedení Dunajce.

V době rozdělení republiky, v roce 1993 bylo pro ni obtížné zůstat na Slovensku jako cizinec, a tak se vrátila zpět na Moravu - do Olomouce. A jelikož nemohla zůstat bez tancování, přišla opět do Dunajce.

Ovšem v roce 1993 procházel Dunajec těžkým obdobím, neboť vedoucí souboru měli mnoho vlastních osobních starostí a nebyl nikdo, kdo by se věnoval souboru po organizační stránce. Navíc nastal problém s prostory, ve kterých probíhaly taneční zkoušky. V té době Dunajec patřil pod Moravské železářny a zkoušelo se ve Slovanském domě. Po rozdělení republiky ale podniky redukovaly své kulturní aktivity (z důvodu nedostatku financí), a Dunajec tedy neměl prostory ke zkoušení. Naštěstí se v Dunajci angažoval M. Š., který pracoval pro armádu, zde už bylo krůček k tomu, že byla Dunajci nabídnuta možnost zkoušet v nových prostorách.

A právě tehdy, v druhé polovině devadesátých let, vedla J. V. folklorní soubor Dunajec a mohla se věnovat choreografiím. Jelikož Dunajec měl vždy taneční pásma postavena pro více párů, tak v této době krize, kdy se na zkouškách scházely tři, čtyři páry, prakticky nebylo s čím vystupovat.

A jelikož paní J. V. nasbírala na Slovensku zkušenosti, tak mohla vytvářet choreografie pro méně párů. A tak tedy vznikla nová taneční pásma, která ovšem nebyla jen na náměty ze slovenského prostředí, ale i z moravského.

Pro tanečníky byla taková změna vítaná a sami byli rádi, že se dozvídají o nových regionech a mohou se tanečně rozvíjet jinak než jen slovenským folklórem. Taky přicházeli do Dunajce noví členové.

K zásadní změně ovšem došlo ke konci tisíciletí, kdy se vrátilo původní vedení. Začaly se opět tančit jen tance zaměřené na slovenský folklór a na moravské tance a choreografie paní J.V. nezbýval čas. Navíc ani ze strany původního vedení nebyla chuť se těmto tancům věnovat, přestože značná část souboru chtěla tančit i něco jiného než Slovenské tance. A tak vznikl rozkol mezi vedením a tanečníky. Tato neshoda se dala vyřešit jen tak, že nespokojení členové odešli.

5.2 Začátky Folklorního souboru Krajina

Nový soubor nevznikl ihned potom, co skupina lidí odešla kvůli odlišným názorům z Dunajce. Vzniku předcházela řada setkání, kdy se nadšení mladí lidé věnující se folklóru, zpravidla vysokoškoláci, dohodli, jakým způsobem by chtěli ve folklorních aktivitách pokračovat. Poté se dohodli na založení nového souboru.

K otázce pojmenování souboru byla vznesena jistá kritéria, především aby název nenesl vazbu k nějakému regionu, dále aby byl lehce vyslovitelný a bez komplikované diakritiky. Prvním nápadem byla Réva, ovšem poté se zjistilo, že podobný název již jisté folklorní sdružení má, tak byla tato možnost zamítnuta.

Další možností byl všeobjímající název Krajina.

Již v prosinci roku 2000 vystoupila poprvé Krajina před veřejností, když zorganizovala besedu u cimbálu v Kulturním domě LOLA na Novém světě v Olomouci.

K vystupování potřeboval nový soubor samozřejmě kroje. Ty se zpočátku půjčovaly od jiných souborů.

...jsme si tam popůjčovaly bílé sukně, narychlo se ušily jenom halenky, rukávce v podstatě a zástěry byly taky půjčeny... Abychom měly aspoň v čem vystupovat. Kluci měli jenom volné haleny a hotovo. Nějaké třaslavice měli půjčené.

(R1, 12)

Ze začátku byl problém s prostory, kde by se mohly konat taneční zkoušky. Než Krajina dostala k užívání sokolovnu v Neředíně, tak zkoušky probíhaly ve společenských prostorech obecního úřadu, nebo v tělocvičně základní školy v Samotiškách. FS Krajina také spolupracoval s Akademik sport centrem, kdy mladí lidé, opět vysokoškolští studenti, mohli navštěvovat zkoušky a naučit se něco nového z moravského folklóru.

...tak teda jsme tam byli zařazeni i my jako folklórní tance, tak tedy jedna zkouška v týdnu probíhala v Sokolovně v Neředíně a druhá v Akademiku, kdy ten kroužek byl vyvěšený v těch jejich materiálech a kdo chtěl chodit na jejich kroužek, tak mohl. Takže to bylo tak, že v pondělí byly ty zkoušky spíš pro Krajinu, pro lidi, kteří víc znali folklór, a ve středu pro všechny, pro začátečníky. Ale když ti začátečníci chtěli chodit i v pondělky, tak se jim nebránilo a byli vítáni.

(R1, 16)

Kvůli nespokojenosti, odešlo z Dunajce více lidí, takže do FS Krajina chodilo více tanečníků, ale po několika zkouškách se do Dunajce vrátili.

Ze začátku nás bylo dost, to bylo takových šest, sedm párů, ale potom zase někteří vzali kramle a šli zpět. Takže o tom vypovídá ta nespokojenost, ale potom nevím co..., proč se vrátili?

(R1, 12)

FS Krajina procházela obdobími s větší i menší aktivitou. Bylo to dáno především odchodem některých členů z vysokoškolského života, a z Olomouce vůbec.

Tehdy na tom začátku bylo víc děcek a potom i přicházely... Byly to takové silné ročníky těch folkloristů, kteří do Krajiny přišli, a teď vlastně zůstalo to jádro lidí, kteří už školu skončili, mají tady práci a zůstali tady bydlet a těch vysokoškoláků přichází čím dál tím míň do Krajiny.

(R1, 14)

Aby Folklorní soubor nezanikl, pořádaly se náborové akce k získání nových členů. Tyto aktivity ovšem nebyly moc úspěšné a do Krajiny přichází v současné době stále méně nových členů se zájmem tančit folklór.

Zkoušeli jsme, že i děcka obíhaly koleje a strkaly lístečky pod dveře, vyvěšovali jsme na nástěnky, dělali se i za tím účelem i ty akce v U - klubu, ty besedy, nebo Moravské večírky, tam vždy byly takové vlny nadšení, tak jsme si říkali, že to bude mít nějaký přínos. Ale v podstatě nemělo. Žádný valný efekt. Byly různé ty varianty, dávaly se i do tramvajů letáky, že bereme lidi, samozřejmě že to visí na stránkách, kdo chce, ať přijde, na všech akcích se to prezentuje a byla i ta akce, kdy se to strkalo pod ty dveře, ale žádný efekt.

(R1, 15)

5.3 Činnost Folklorního souboru Krajina

Folklorní soubor Krajina se zúčastnil mnoha vystoupení, na kterých se prezentoval, nicméně mezi nejdůležitější patří vystoupení pořádaná ku příležitosti pátého a desátého výročí založení souboru.

To první výročí jsme dělali v Domě dětí a mládeže, byla to taková zkouška. Ta návštěvnost byla vesměs: kamarádi, rodinní příslušníci,

folklorní přátelé, bývalí členové...a taková ta folklorní veřejnost. Veřejnost vyloženě cizí, jako zkrátka neznámí lidi...docela pochybuju, jestli tam nějací byli. Myslím si, že ne. Že to všechno byli kamarádi, známí členů.

(R1, 19)

Mezi další pravidelně pořádané akce patří každoroční fašanková občůzka v Neředíně. Dříve se také stavěla májka před sokolovnou v Neředíně, ale poté, co skončila spolupráce se Sokoly, tak se od této aktivity zde upustilo.

A v okamžiku, kdy ta spolupráce s těma Sokolama v Neředíně skončila, tak už tam nebylo to zázemí, abychom tam ten máj stavět mohli, i když jsme tam nachystali skruž na ty májky, aby to bylo bez problémů, dali jsme si s tím práci, ale to už bohužel nejde, tak to v Neředíně neděláme. A potom jsme se to jednou pokusili udělat u kolejí, protože tam vždy stavili tu máj Slováci, jenže taky ta skupina těch lidí, kteří se o to starali, odešla a takže teda to zkusíme po nich, a dělali jsme teda májovou besedu v U - klubu i s tím stavěním máje. No ale nikdo z děcek už na těch kolejích nebydlí, aby to tam hlídal a na druhý den byla podřezaná (smích). To tak vezme chuť a člověk má s tím soustu starost í- zajistit strom, dopravit ho a nachystat... takže tím pádem jsme ty máje přestali stavět.

(R1, 17)

Na svých webových stránkách se FS Krajina prezentuje následovně:

"Krajina" je všeobjímající pojem nespoutaný jakoukoliv hranicí, vonící loukou, lesem, potoky, které tu byly dávno před námi. Jak se utvářela krajina, ovlivňovala život našich předků a vývoj tradic kterými žili. Právě proto jsme náš soubor takto nazvali.

Tak jako kmen vinné révy čerpá svými kořeny živiny z půdy pro své plody, tak i Folklorní soubor Krajina chce čerpat náměty pro svou tvorbu z regionů, odkud pocházejí jeho členové. Vzhledem k tomu, že se v našem

univerzitním městě schází mladí lidé ze všech koutů Moravy, Čech i Slovenska, chceme, aby i náš repertoár byl pestrý.

Chceme se navzájem učit a představit veřejnosti blízké i vzdálené, odkud jsme a kdo jsme. Jsme lidé, kteří milují prostředí, kde se narodili, kde vyrůstali, a i když budou žít někde jinde, vždy svým srdcem budou patřit tam, odkud vyšli. Chceme dát příležitost mladým lidem a ne jen jim, aby každý v Olomouci mohl najít to „své“ anebo s něčím „svým“ přišel mezi nás.

(<http://www.fskrajina.asp2.cz/>)

5.3.1 Současný repertoár Folklorního souboru Krajina

V současné době se FS krajina věnuje vybraným moravským a slovenským regionům. Z moravských regionů je to Valašsko, Kopanice a Luhačovické Zálesí a ze Slovenských Myjava.

Obrázky z Kopanic

- Moj vínek zelený (dívčí tanec s hrdinkou svedenou a opuštěnou)
- Netrucuj, šohajko (párový tanec o roztržkách běžného života)
- P rástky (párový tanec)
- O jabku (dvoupárový milostně rozverný tanec)
- O jabloni (dívčí taneční čarování)
- O vztazích, vášni, zradě, zbojníkoch (zbojnická taneční balada)

Na Valašsku

- Švarný šohaj z lesa jede (chlapecké hry na odzemkové motivy)
- Já su synek (točené a zvrтанý z Valašska)
- Na dvoře (starodávny z Frenštátu pod Radhoštěm)
- Halekačky (Kravárské halekačky z Halenkova)
- Na haferách (dívčí zpěvy z Valašska)
- Vsetínské (tance ze Vsetínska)

Putování na Myjavu

- Zakukala kukulienka (párový tanec s životem a dynamikou)
- Širakový (chlapecké hry z Myjavy)
- Myjavské (párový tanec)

Střípky z Luhačovického Zálesí

- Na jarmarku (taková malá fraška z jarmareční zábavy)
- Šibalice (krátký, laškovně-romantický párový tanec)

5.3.2 Taneční zkoušky

Taneční zkoušky se odehrávají v tělocvičně jedné střední školy v Olomouci. Již od založení souboru bývají zkoušky v pondělí. Zkoušky začínají zpravidla v 18 hodin a trvají zhruba dvě hodiny. Členové se převlékají společně, pokaždé panovala dobrá atmosféra a bylo možné vyzorovat, jak se každý na zkoušku těší.

Tělocvična je spíše menší, nicméně pro potřeby tanečníků zcela vyhovující. Nikdy jsem se nesetkal s případem, že by snad bylo málo místa na zkoušení. V případech, kdy je potřeba zkoušet odděleně (tanečníci – tanečnice), nebo soubor rozdělit na skupiny, tak lze ještě využít prostory na převlékání, hraničící s tělocvičnou.

Podlahu tělocvičny pokrývá linoleum. Prostor je velmi dobře osvětlen a na kraji tělocvičny jsou lavičky na sezení.

Počet přítomných tanečníků se pohyboval vždy mezi šesti až dvanácti. Ne vždy se podařilo, že přišel stejný počet tanečníků jako tanečnic. Tato situace se řešila tak, že dvě tanečnice spolu tvořily pár a jedna z nich byla v pozici tanečníka, nebo tančila i vedoucí, nebo se udělalo „kolečko“, kdy tanečníci měli

svá pevná místa a tanečnice se posouvaly po určité době, zpravidla po odzkoušení prvku.

5.3.3 Struktura tanečních zkoušek

- rozcvička
- prvková část
- procvičování starších pásem
- nácvik nových prvků a pásem

Taneční zkoušky začínají rozcvičkou. V rozhovoru mnozí uváděli, že právě rozcvička je tou nejlepší částí zkoušky. Snad právě proto, že na konci každé zkoušky se podle „rozcvičkového plánu“ stanoví tanečník, který na následující zkoušce rozcvičku povede. Tímto pravidlem je zaručeno, že každá rozcvička bude jedinečná. Dalo se vyzorovat, že každý tanečník se k tomuto úkolu staví jinak. Někdy byly rozcvičky fyzicky náročné, a toto se neobešlo bez komentářů ostatních. Jindy nudné a nedostatečné, což bylo vždy náležitě okomentováno. Pokud se rozcvička ostatním členům líbila, tak na konci předcvičujícího odměnili potleskem.

Rozcvičky nejsou vedeny ve folklorní tématice, zpravidla obsahují prvky aerobiku (za doprovodu reprodukované hudby), gymnastiky a her. Vždy ale obsahovaly relaxační a uvolňovací cvičení.

Prvková část probíhá následujícím způsobem: tanečníci jsou rozestaveni do šachovnice, tedy tak, aby viděli na vedoucího tanečníka, který předcvičuje.

Vedoucí řekne, k jakému regionu se budou prvky vztahovat a co je pro tyto kroky typické. Pak je předvede a ostatní je zopakují. Nestalo se, že by vedoucí tanečník někdy spojoval kroky a prvky z více regionů. Pokud někdo má s krokem problém, nebo jej netančí správně, tak vedoucí tyto individuální chyby opraví. Následně se vedoucí tanečník postaví zády k ostatním a ukáže jednoduchý prvek - základní krok. Následně přidává další kroky a prvky.

Rytmus udržuje počítáním, luskáním na prsty nebo zpíváním. Tato prvková část, kde se učí především technika, je velmi náročná na paměť, neboť spojené taneční prvky mají podobu malé choreografie a slouží jako taneční průprava.

Po prvkové části následuje procvičování starších pásem, nebo jen jejich některých částí. Vždy záleželo na tom, kolik tanečníků bylo přítomno a zda se dala starší pásma zopakovat. Tanečníci utvoří páry a postaví se do prostoru tak, aby viděli na předvádějící pár. Celé pásmo se rozdělí na několik částí.

Předvádějící pár předvede první část, uvedenou většinou předzpěvem, a ostatní zatím netančí. Pak si tuto část zkusí všichni společně. Nepokračuje se dál, pokud tato část není dobře provedena. Stejný postup je i u dalších částí. Nakonec se zatančí celé pásmo i se všemi zpěvy. Nakonec pásmo musí být nejen dobře zatančeno, ale tanečníci musí dbát na správný výraz (komunikace s partnerem, úsměv, vyjádření pocitů...), který tanec doprovází.

Nácvik nových pásem probíhá tak, že vedoucí seznámí tanečníky s regionem, do kterého pásmo spadá, předvede písně (a pokud je tanečníci neznají, tak rozdá texty) a vysvětlí základní kroky. Následně se tanečníci nové pásmo učí podle choreografie, kterou vedoucí připravila.

Do zkoušek byly často zařazovány nácviky zpěvu a učení se novým písničkám. Všichni si sedli do kruhu a někdo předčítal text. Když už většina text ovládala, tak se ke slovům přidala melodie a píseň si zazpívali. Tyto nové melodie zároveň sloužily jako doprovod k novému tanečnímu pásmu.

Téměř do každé zkoušky vedoucí zařazovala nácvik toček (rychlé otočky tanečníků, zpravidla o 360°). Ten probíhal tak, že vedoucí u dala rytmus a způsob provedení, a tanečník měl za úkol se dostat pomocí toček z jednoho konce tělocvičny na druhý. Těchto cvičení se zúčastňovala i mužská část souboru, někdy docházelo ke komickým situacím, neboť „točky“ jsou taneční prvky, které v tanci provádějí výhradně ženy. Nicméně jejich nácvik zlepšuje prostorovou orientaci a koordinaci těla vůbec.

Oblečení tanečníků na zkouškách je sportovní - tričko, kalhoty. Tanečnice mají oblečeny sukně (různých délek a stříhů) a vysoké ponožky. Všichni mají na nohou taneční látkové boty, zvané „piškotky“.

5.3.4 Vedení a tvorba choreografií

Paní J. V. je vedoucí Folklorního souboru Krajina a navíc působí jako choreografka tanečních pásem. Při tvorbě choreografií postupuje následujícím způsobem:

...vždycky hledám nějaký text, který mě zaujme a snažím se ten tanec nabalit na to, aby to ještě podpořil, to co se v tom textu odehrává. Myslím, že je důležité, aby se u těch tanců zpívalo a aby ten posluchač vnímal ten text.

(R1, 22)

První choreografie, které pro FS Krajina vytvořila, vycházely z oblasti Kopanic, protože řada členů znala kroky a prvky tohoto kraje (neboť to byli tanečníci z okolí Uherského Brodu, který má k oblasti Kopanic geograficky blízko), také J. V. byl tento „horský styl“ blízký.

Další členové FS Krajina byli původem z Valašska, a proto vznikla pásma týkající se tohoto regionu. A jelikož J. V. měla vztah i ke Slovensku, jsou v repertoáru i tance z Myjavy (oblast blízko hranic s ČR).

... možná, že každý choreograf to dělá jinak, ale když budu mluvit za sebe, tak vždycky jsem se snažila a snažím vycházet z těch písniček, z těch textů. Když si řekneme, že teda budeme dělat ty Kopanice, tak jsem si prošla zpěvníky a písničky, které se mi líbily, tak jsem se je snažila sestavit tak, aby vypovídaly nějaký příběh. Ať už to byly Kopanice nebo to pásmo Moj vienek zelený, nebo z toho Valašska - na dvoře...

(R1, 22)

V pozici vedoucí i učitele zastává týmově-demokratický způsob vedení, neboť vždy šlo vyzorovat, že orientace mezi konformitou a kohezí byla stejná. Navíc vždy vytvářela prostředí důvěrné a participující.

Myslím si, že v Krajině je pozitivum to, že se scházíme třeba na těch valných hromadách a mluvíme spolu, a že se snažíme říkat ty věci a že se vždycky snažíme je nějakým způsobem akceptovat a přizpůsobit. Takže v Krajině má každý možnost podělit se s těma ostatníma o své názory a myslím si, že nebyl žádný nápad nikdy zahozen do koše.

(R1, 75)

5.4 Tanečníci Folklorního Souboru Krajina

Aktivně ve Folklorním souboru Krajina momentálně působí 6 tanečníků, 7 tanečnic a vedoucí. Celkem tedy 14 osob. Všichni jsou členové souboru a tančení se věnují ve volném čase. Tanečníci jsou ve věkovém rozpětí od 25 do 35 let, tanečnice od 20 do 35. Osm ze současných aktivních členů FS Krajina bylo při vzniku souboru (v roce 2000), ostatní přicházeli později. FS Krajina tvoří lidé, kteří přišli do Olomouce studovat vysokou školu, usadili se zde a folklorní tanec se stal součástí jejich osobnosti.

Folklorní soubor Krajina funguje jako zájmový kroužek (s oficiálním statutem občanského sdružení), ve kterém členové aktivně tráví svůj volný čas. Nesetkávají se ovšem jen na zkouškách a vystoupeních, ale i na různých akcích, jako jsou oslavy narozenin, herní večery, táboráky, různé sportovní příležitosti a v neposlední řadě svatby, neboť řada tanečníků tvoří páry i v soukromém životě.

Během svého působení v souboru se seznámili s mnoha písněmi, říkadly, zvyky a poznali nové tradice. Po hudební a pohybové stránce si osvojili tance několika regionů, naučili se nové písně a získali také hudební znalosti. Všichni za sebou také mají již mnoho vystoupení na jevištích.

Folklorním aktivitám se věnovali již před vstupem do FS Krajiny, a jak mnozí uváděli, folklorní tanec je provázel již od dětství.

5.4.1 Interpretace rozhovorů s tanečnicí

Pro interpretaci rozhovoru s tanečnicí jsem stanovil devět kategorií. Tyto kategorie dále upřesňuji a rozvádím.

1. Délka folklorních aktivit.
2. Doba působení ve FS Krajina
3. Pozice folklóru mezi volnočasovými aktivitami
4. Další volnočasové aktivity
5. Účast na folklorním dění.
6. Nejoblíbenější část zkoušek.
7. Vnímání vlastní činnosti ve folklorních aktivitách.
8. Hlavní motivy tanečnic ke členství ve FS Krajina.
9. Zamyšlení tanečnic nad budoucností souboru.

1. Kategorie: Délka folklorních aktivit členů

10 let a více	5 osob
5 – 9 let	2 osob
Do 4 let	1 osoba

2. Kategorie: Doba působení ve FS Krajina

Od založení souboru	3 osoby
5 – 9 let	3 osoby
Méně než 4 roky	2 osoby

3. Kategorie: Pozice folklóru mezi volnočasovými aktivitami

na 1. místě	4 osoby
Na 2. -3. místě	3 osoby
na posledním místě	1 osoba

...tak z těch aktivit, jako z těch volnočasových, tak ten folklór patří bych řekl úplně na poslední místo. Protože tam mám každý den něco, každý den nějaký sport...

(R2, M, 95)

...snažím se tak nějak tu fyzickou udržovat jednou týdně i nějakým cvičením, přibližně jednou týdně, v létě je to ještě kolo, ale řekla bych, že ten folklór je na předním místě. Jako co dělám pravidelně věci, tak jako pravidelně chodím jenom do Krajiny.

(R2, Ma, 80)

4. Kategorie: Další volnočasové aktivity členů

Tanečníci se setkávají i jinde než jen na zkouškách a při vystoupeních.

...jsou to různé narozeniny, nebo svatby, konec konců, že, v poslední době, takže setkáváme se při různých příležitostech, nebo Silvestry a podobně. To co všechno probíhalo. Jezdíme i na soustředění, takže jsou to takové příjemné akce, a jak právě I. zmiňoval ty večírky na koleji, tak to bylo takový, že někdo něco uvařil pro ostatní. V té kuchyňce na těch kolejích. Byly to palačinkové párty a halušky se vařily a bramboráky a všechno možné. Tak to byly taky dobré akce. Potom byla dobrá akce, jak jsme uklízeli sokolovnu v Neředíně, (smích), která byla teda značně jetá a když jsme tam chtěli dělat akci tak jsme si ji museli nejdřív vysmýčít, no ale těch příležitostí je spousta.

(R2, J, 41)

Mezi další nefolklórní akce skupiny patřily i herní večery, kdy se soubor sešel vždy u nějakého člena v bytě a ten připravil pro celou skupinu společenskou hru.

...že prostě každej udělal nějakou jakou hru doma nebo vymyslel nějakou hru, nebo koupil a my jsme se sešli a my jsme to tam všichni hráli...Aktivity a takhle...

(R2, E, 47)

taky jsme byli hrát kuličky v parku

(R2, M, 47)

a bruslili jsme

(R2, D, 49)

naučila jsem se hrát frisbee díky Krajině

(R2, E, 48)

...Velikonoce, tak k večeru a sešlo se nás tam asi pětadvacet v jednom bytě

(R2, P, 53)

5. Kategorie: Účast na folklorním dění

Členové se nevěnují folklóru a folklornímu tanci jenom v rámci souboru. V rozhovoru uvedli, že alespoň jednou ročně navštíví nějaký folklorní festival. Dále se společně účastní krojových plesů, bálů a jiných kulturních akcí. Na těchto společenských událostech pak mají mnoho příležitostí k tomu, aby mohli využít své taneční znalosti z mnoha regionů.

...baví mě, když se učíme i něco, co můžu použít běžně u muziky. Prostě když je beseda u cimbálu a já se naučím kroky z nějakýho regionu a teď se to na sebe nějak nabalí, nakupí a já poznám nějaký písničky a pak můžu jít s tím partnerem k té cimbálovce

a nebojím se, že to bude ostuda, že nebudu vědět, co mám dělat, ale aspoň matně tuším nějaký základní krok a ten můžu dělat pořád dokola, že a on kolem mě pořád dokola běhat a já si to užiju, protože vím, co mám dělat na tu hudbu...

(R2, E, 76)

6. Kategorie: Nejoblíbenější část zkoušek

Rozcvička	3 osoby
Prvková část	5 osob
Opakování starších pásem	0
Tvorba nových pásem	0

Velmi zajímavé je, že nejoblíbenější pro tanečníky je prvková část a ne tvorba nových pásem. Prvková část totiž slouží jenom jako taneční průprava.

...mě osobně baví asi to, co baví asi O., tzn. bez ohledu na nějaké tradice prostě kupit prvky na sebe. A vytvářet různé variace

a zkusit se pořádně zpotit a zatancovat to, co se předvede...

(R2, I, 74)

7. Kategorie: Vnímání vlastní činnosti ve folklorních aktivitách

Tanečníci si uvědomují, že se ve svém volném čase věnují aktivitě, která není tak běžná. V rozhovorech dokonce uváděli, že jim jejich známí lidé v nefolklorním okolí závidí. Především to, že umí něco navíc, že se mají s kým stýkat a jsou obklopeni přáteli se stejnými zájmy. V tomto případě vnímají folklorní aktivity jako přednost a hodnotu, na kterou jsou hrdí.

No, já myslím, že se to s časem mění, že moji spolužáci, kteří třeba nikdy nedělali folklór, protože jak jsem říkala, že jsem z Brna, tak ti to moc nechápali a někdy se mi i posmívali, že si mysleli, že je to

dechovka a tak, ale teďka s postupem času si spíš myslím, že, neřekla bych jako úplně závist, ale něco takového, že prostě mám něco dlouhodobého, co mi vydrží, nějaký koníček, ke kterému se vrátím, nebo můžu vracet dlouhodobě a z toho i kamarády.

(R2, M, 57)

...když jsem vlastně s folklórem začínal na střední škole nebo i na té základní, tak to prostě kolem spolužáci taky nechápali nebo ...prostě se tomu posmívali a třeba když jsem o tom mluvil, že prostě jedeme na soustředění, tak vůbec nechápali, proč to dělám. A na té výšce se to prostě obrátilo, že taky byli spolužáci a přišli na moravský večírek, tak ti úplně říkali, jak je to supr, jaká se to skvělá zábava, že to chtěj taky umět u toho cimbálu si taky zatancovat (R2, O, 58)

...i závidí, že prostě děláme něco takového, protože s tímhle se nedá začít třeba ve třiceti, ve čtyřiceti...

(R2, E, 65)

...mám jen pozitivní reakce na to, že se věnuju folklóru. Ono je stačí je přivést na jednu takovou akci, jako je beseda u cimbálu a změní názor, když se jim to nelíbí

(R2, J, 69)

8. Kategorie: Hlavní motivy tanečníků ke členství ve FS Krajina

Přátelé	7x
Pohyb	3x
Zábava	3x
Tradice	1x

Pokud měli tanečníci uvést dva hlavní důvody, proč tancují tak se všichni shodli na tom, že nejdůležitější je setkávání se s přáteli. Pouze pro jednoho tanečníka byl hlavní důvod uchovávání tradic.

U mě to je tradice. Jednoznačně. Návrat k nějakým kořenům a prostě takový ten duch samotný. Který když jako ta tradice vymizí, tak v podstatě takové to nitro z nás prostě odejde pryč. Ten pohyb si najdu někde jinde. Ta tradice jednoznačně.

(R2, M, 110)

přátelství a udržování kondičky (R2, M, 30)

přátelství, pohyb (R2, O, 31)

stereotyp a přátelství (R2, I, 32)

lidi kolem sebe a baví mě to (R2,J, 33)

přátelství a ten folklór (R2, E, 34)

pohyb a kamarádi (R2, P, 35)

přátelství a baví mě to (R2, D , 36)

Členové souboru si uvědomují rozdíly v aspektu motivace dříve a v současnosti. Očekávání, se kterými do souboru vstupovali, se vyplnilo, nicméně nyní je soubor v určité stagnaci, která je dána především tím, že do souboru nepřichází nová generace tanečníků, a tak je činnost některými členy vnímána jako stereotyp.

...očekávání jsem měla asi učit se nějaké nové věci, které jsem se nenaučila a nových přátelství, samozřejmě...

(R2, M, 18)

...vlastně jsem byl u toho, jak se Krajina zakládala, takže jsem byl vyzván, jestli nechci být u toho, jestli se nechci zúčastnit, to jsem hnedka kývnul, že ano, že chci a očekávání mi to splnilo na sto procent, ne li na sto dvacet procent, že jsem vždycky chtěl se naučit moravský folklór, nebo aspoň nějaký region a o tom jsem vždycky snil a to se mi splnilo...

(R2, O, 19)

...jako správný voják jsem šel za mládím, (smích) takže jsem se přidal k folklornímu souboru Krajina.

(R2, I, 21)

...abych nepřestala dělat folklór, a taky jsem od toho očekávala, že se naučím tancovat nové regiony, poznám nové regiony a přátele

(R2, D, 29)

Neopominutelnou skutečností je, že tanečníci jsou na vystoupeních oblečeni v kroji.

Kroj dává tanečnickům pocit skupinové příslušnosti. Uvedli, že na základě kroje můžou něco reprezentovat. Kroj vnímají spíše jako něco zvláštního a historického, co nepatří ke každodennímu životu. Zajímavé je, jak jsou tanečníci hrdí na to, že mohou při zvláštních příležitostech kroj nosit.

...prostě si zatancuju v kroji, tu oblast, která prostě ten kroj představuje...

(R2, E, 25)

...já vzpomínám na moje první vystoupení v moravském kroji, to bylo pro mě nezapomenutelný...

(R2, O, 38)

9. Kategorie: Zamyšlení členů nad budoucností souboru

V rozhovoru došlo i na téma dalšího fungování souboru, kdy se členové zamýšleli nad situací do budoucna. Uvědomují si, že pro soubor je důležité, aby nezačali odcházet jejich členové.

...nejhorší na tom je, že tady není generace, která by mohla navázat na tu generaci Lečů a Šolců, a Kašparů (pozn. výzkumníka: jedná se o zakládající členy souboru) a podobně a to je na tom to nejhorší, protože my to můžeme dělat sami pro sebe, ale potom to není Krajina. Krajina by měla jít někam dál, ale to

neovlivní nikdo z nás, protože na to nemáme. Už jsme to zkoušeli tolikrát a různými cestami a myslím, že všichni jsme tady v tom pesimističtí, nevím, kdo z vás je optimista, ale že se podaří nalákat novou generaci, pro kterou bude mít smysl to dělat. Takže to já vidím jako největší problém...

(R2, I, 74)

Já si myslím, že to je to jádro, které tam, chodí, vždycky když někdo z toho jádra vypadne, tak je problém a už nejsme schopni nic udělat. Je to blbé, když nakonec to dopadne tak, když tam jdou tancovat dva páry. Je to špatně. Ale to už bysme neudělali vůbec nic, žádné vystoupení. A to mě strašně štve. Myslím, že to stojí na těch čtyřech párech toho zdravého jádra, ale je problém, aby to jádro se dalo dohromady. Ale nemáme na to, aby byli zastupitelní

(R1, 34)

Nezmíněnou kategorií je vztah tanečníků k vínu. Tanečníci uváděli, že bez vína by si žádnou folklórní akci nedovedli představit.

...víno patří k dobré náladě, dobrá nálada patří k folklóru a folklór patří k přátelům

(R2, E, 124)

6 Závěr

Diplomová práce byla pojata jako případová studie zaměřená na malou sociální skupinu - Folklorní soubor Krajina.

Cílem diplomové práce bylo popsat příčiny vzniku folklorního souboru v nepůvodním prostředí, fungování tohoto souboru, a zároveň se práce snaží odpovědět na to, co vede mladé lidi k aktivní činnosti ve folklorním souboru.

Jak vyplývá z rozhovorů se členy zkoumaného souboru, které lze vzhledem k rozdílnosti jejich profesí, dosaženému vzdělání, věku a zájmů označit za reprezentativní vzorek dnešních aktivních mladých lidí, jednou ze základních motivací je setkávání se s přáteli, a tedy udržování kontaktů s lidmi, kteří mají stejný zájem – folklór.

Neopominutelným důvodem členů folklorního souboru pro účast v tomto souboru je také pohybová aktivita spojená s lidovým tancem.

Sociální aspekt členství ve folklorním souboru, tedy v seskupení lidí, které pojí společný zájem, je důležitým prvkem rozvoje osobnosti těchto lidí a navíc tvoří jejich základní životní hodnoty.

Zároveň lze dle mého názoru učinit závěr, že činnost těchto mladých lidí, a aktivita folklorního souboru jako celku, je pro společnost prospěšná – udržováním tradic je přispíváno k uvědomění si své příslušnosti k národu a k zvýraznění pocitu národní hrdosti (samozřejmě ne ve smyslu nacionalismu jakožto extrémního hnutí), který je v dnešním globalizovaném a uniformním světě nezbytný pro zachování si identity každého z nás. Neudržování zvyků a tradic by totiž v krajním případě mohlo vést k setření veškerých rozdílů mezi jednotlivými národy – a rozdílnost je inspirující.

7 Shrnutí

Svou práci v antropologickém terénu jsem provedl ve Folklórním souboru Krajina. Popsal jsem historii a pozadí vzniku souboru, práci vedoucí, taneční zkoušky a hlavní motivy, které vedou členy k navštěvování a aktivitám v souboru.

Tento soubor vznikl odštěpením z folklorního souboru Dunajec především proto, neboť tanečníci chtěli poznávat jiné než slovenské regiony a dělat především to, co je baví – učit se moravským tancům.

Soubor tvoří mladí lidé, kteří přišli do Olomouce studovat, usadili se zde a folklorní tanec se stal součástí jejich osobnosti.

Pro získání informací jsem použil pozorování tanečních zkoušek, rozhovor s vedoucí a rozhovor se členy souboru.

V dnešní době se mohou dospělí lidé rozhodovat mezi mnoha možnostmi, jakým způsobem hodlají trávit svůj volný čas. Jejich volbu ovlivňuje skupina známých a přátel, se kterými se chtějí setkávat a vytvářet hodnoty.

Folklorní soubor Krajina tvoří lidé, kteří si vybrali za svůj koníček folklór a folklorní tanec. V rámci souborové činnosti rozvíjí, zdokonalují svůj taneční projev i pěvecké dovednosti. Jako důležitý aspekt pro souborovou činnost je samotná skupina lidí. V rámci skupiny mají možnost být s lidmi společného zájmu.

Příjemné zjištění bylo, že tanečníci jsou hrdí na svou aktivitu ve folklorním souboru. Pro tanečníky znamená činnost nejen možnost specifické pohybové aktivity, kterou je folklorní tanec, ale také udržování zvyků a tradic a především setkávání se s přáteli.

Členové se nesetkávají jen na tanečních zkouškách a vystoupeních, ale rovněž při různých příležitostech, jako jsou soustředění, oslavy narozenin, výročí a v neposlední řadě svatby.

8 Summary

I carried out this search in anthropological field of folklore group called Krajina. I described the history and background of the folklore group, manager duties, dance auditions, as well as the main motives that lead members to attend activities in the group.

Folk group Krajina originated from folklore group Dunajec that had splitted, because its dancers wanted to get to know other than Slovak regions only, and especially to do what they like – to learn traditional moravian dances.

The group consists of young people who came to study in Olomouc. They settled there and folk dance became a part of their life and their personality too.

To obtain the information I used observations of dance auditions, an interview with the head of the group and an interview with other members of the group.

Nowadays, adults can choose between many options, how they intend to spend their leisure time. Their choice is affected by a group of their friends with whom they want to meet regularly and produce well-being of society.

In Folk group Krajina there are people who deliberately chose folklore and folk dance as their hobby. In terms of their performance they develop and improve their dance skills, speech and singing. A group of people creating the folk group is an essential aspect for the folk group itself. Being a member of the group they have the opportunity to be with people of the same interest.

A pleasant discovery was that the dancers are proud of their activity in the folk group. For these dancers of Krajina group it does not imply mere possibility of specific activity as physical activity, which a folk dance undoubtedly is, but also maintaining customs and traditions and especially meeting friends.

Members do not come just to dance performances and dance auditions, but they also meet one another on various occasions such as camps, birthday parties, anniversaries, and last but not least weddings.

9 Referenční seznam

- Bausinger, H. (1970). Folklorismus jako mezinárodní jev. *Národopisné aktuality*, 7, 217-221.
- Bělíček, P. (2001). *Historická poetika I. Poetika folklóru*. Praha: Urania.
- Brouček, S., & Jeřábek, R. (2007). *Národopisná encyklopedie Čech, Moravy a Slezka*, 3. svazek. Praha: Mladá Fronta.
- Farková, M. (2009). *Dospělost a její variabilita*. Praha: Grada.
- Folklorní sdružení České republiky. Retrieved 15. 3. 2011 from Fos.cz World Wide Web: www.fos.cz/encyklopedie/objekty1.phtml?id=18786.
- Folklorní soubor Krajina. Retrieved 15.3. 2011 from Fskrajina.asp2.cz World Wide Web: <http://www.fskrajina.asp2.cz/>
- Geist, B. (1992). *Sociologický slovník*. Praha: Victoria Publishing.
- Hájek, B., Harmach, J., & Hoffmann, O. (2004). *Děti, vedoucí, volný čas*. Praha: Institut dětí a mládeže MŠMT.
- Hendl, J. (2005). *Kvalitativní výzkum*. Praha: Portál.
- Holý, D., & Sirovátka, O. (1985). O folklóru a folklorismu. Terminologická rozprava na 14. etnomuzikologickém semináři ve Strážnici. *Národopisné aktuality*, 22 (2), 73-82.
- Homola, M. (1977). *Motivace lidského chování* (2nd ed.). Praha: SPN.
- Jandourek, J. (2009). Úvod do sociologie. Praha: Portál.
- Kolařík, M. (2006). *Interakční psychologický výcvik*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci.
- Kožnar, J. (1992). *Skupinová dynamika*. Praha: Karolinum.
- Kraus, B. et al. (2001). *Člověk – prostředí – výchova: K otázkám sociální pedagogiky*. Brno: Paido.
- Kubátová, H. (2010). *Sociologie životního způsobu*. Praha: Grada.
- Kulka, J. (2008). *Psychologie umění*. Praha: Grada.
- Machač, M., Macháčová, H., & Hoskovec, J. (1985). *Emoce a výkonnost*. Praha: SPN.
- Maříková, H., Petrušek, M., & Vodáková, A. (1996). *Velký sociologický slovník*. Praha: Karolinum.
- Nakonečný, M. (1999). *Sociální psychologie*. Praha: Academia.
- Nakonečný, M. (2005). *Sociální psychologie organizace*. Praha: Grada.

- Němec, J. (2003). *Kapitoly ze sociální pedagogiky a pedagogiky volného času*. Brno: Paido.
- Nosál, Š. (1984). *Choreografia ľudového tanca* (2nd ed.). Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo.
- Novotná, E. (2010). *Sociologie sociálních skupin*. Praha: Grada.
- Pavlicová, M., & Uhlíková, L. (1997). *Od folkloru k folklorismu. Slovník folklorního hnutí na Moravě a ve Slezsku*. Strážnice: Ústav lidové kultury.
- Profantová, Z. (1987). *Teoretické východiská k štúdiu folklórneho žánra*. In: Lidová píseň, hudba, tanec. Místo, funkce, proměny (72-78). Brno: Krajské kulturní středisko.
- Říčan, P. (2007). *Psychologie osobnosti*. Praha: Grada.
- Smejkal, V. (1993). *Lexikon společenského chování*. Praha: Grada.
- Spousta V. et al. (1994). *Teoretické základy výchovy ve volném čase*. Brno: Masarykova universita v Brně.
- Spousta, V., Fukač, J., Řehořková, M., Jůva, V., & Pelán, J. (1996). *Metody a formy výchovy ve volném čase. Kultura a umění ve výchově*. Brno: Masarykova univerzita v Brně.
- Vágnerová, M. (2007). *Vývojová psychologie 2*. Praha: Karolinum.
- Vážanský, M. (2001). *Základy pedagogiky volného času*. Brno: Print - Typia.
- Zaborowski, Z. (1965). *Sociální psychologie a výchova*. Praha: SPN.

10 Přílohy

10.1 Informovaný souhlas

10.2 Ukázka rozhovoru s vedoucí J. V.

10.3 Ukázka rozhovoru s tanečnicí Folklorního Souboru Krajina

10.4 Obrazové přílohy

10.1. Informovaný souhlas

Níže podepsaní potvrzují, že souhlasí s použitím svých výpovědí pro realizaci diplomové práce: Folklorní soubor Krajina, případová studie.

Autor: Ivo Savara (Katedra společenských věd v kinantropologii, FTK UP v Olomouci).

Řešitel DP se zavazuje použít získané informace od účastníků pouze pro cíle diplomové práce; osobní informace nebudou zveřejněny, nedá-li k tomuto kroku účastník vyslovený souhlas.

Jméno	Datum narození	Místo bydliště	Podpis
1			
2			
3			
4			
5			
6			
7			
8			
9			
10			
11			
12			
13			
14			
15			
16			
17			
18			
19			

10:2 Ukázka rozhovoru s vedoucí J.V.

Co je pro tebe nejtěžší v úloze vedoucího? A taky co tě nejvíc baví?

(23) Mě nejvíc baví to vymýšlení těch choreografií. To, že nějaký ty představy se zrealizují a z toho se něco vyloupne. Co je na to těžkého? No, tak nikdy se nezavděčíš všem lidem a vzhledem k tomu, že to jsou dospělí lidi, tak co člověk, to názor. No a vybalancovat mezi těma názorama bývá kolikrát strašně těžký.

B. Š. má úlohu vedoucího taneční složky?

(24) Jo, ale bohužel je zase v takové situaci, kdy sám je strašně vytížený, sám to vidíš, na kolika zkouškách byl za poslední dobu. Má funkci šefa taneční složky, ale bohužel k tomu, že tak málo chodí, tak to víceméně třeba teďka supluje I., protože na té poslední valné hromadě, která byla teďka někdy před Novým rokem, někdy v prosinci, tak jsme si znovu vyprávěli o tom, jak by ty zkoušky měly vypadat a I. bezesporu na to ty kvalifikace má, jednak, že je dobrý tanečník a to co třeba mě chybí, tak on je pedagog. Já třeba dokážu vysvětlit co chcu, dokážu to popsat, třeba předvést, ale nedokážu to naučit. Nebo nemám na to ty buňky, abych to dokázala tak rozebrat a rozpitvat, což I. umí. Teďka když se I. objeví na zkoušce, tak dostává prostor, aby vedl nějakou tu taneční rozcvičku, protože to dělá dobře.

B. s I. se dostali do Krajiny spolu? Oni byli taky v těch začátcích?

(25) Oni v té době byli zrovna na vojně. Oni byli na vojně v tom okamžiku, ale předtím vlastně chodili do Dunajce aj. chodila do Dunajce aj. byla taky mezi těma, co jsme se trhli a I. taky má tu Moravu velice rád. A potom, jak přišli z té vojny, tak automaticky, nebo se přidali k těm odejítým do Krajiny.

Sblížila Krajina i nějaké páry?

(26) No, tam už bylo svateb. Mám ti je vyjmenovat? Š..., se vzali, ale to asi není vyloženě zásluhou Krajiny, protože ti jsou spolu už od Hanáků, D... s M..., ti vlastně začali spolu chodit v Krajině, S...

A moravské večírky?

(28) Moravské večírky se konaly ještě v rámci Dunajce, já nevím, jak se přesně jmenovalo- jo, Moravsko-slovenské setkání. To jsme dělali v Sidii, a to sice byl pro nás velký oříšek, ale nějak se to zvládlo, ale tam jsme měli vždycky nějakýho taháka, že jsme tam měli pozvaný i Hradišťan jako hosty a na takový věhlasný jméno lidi dojdou a podruhé tam byl Galuška (to nevím, jestli ještě žije), takže když teda se objeví na plakátu něco takového, tak lidi přijdou. Ale to jsme si pak jako Krajina nemohli dovolit. Nemohli jsme jít do takového rizika, protože to všechno stojí peníze. Pronájem sálu a tak. To ještě ta Reduta vyšla velice dobře, že jsme si to mohli dovolit a právě to srovnání s tím Domem dětí a mládeže sice nás ani na tom pátém výročí nebylo extra moc, ale tam to jevišťačko bylo takový maličký, sice to byla taková domácí atmosféra, bylo tam pozvané Zálesí, ale bylo mi líto, že to tam je takové namačkané a naňahané. A potom, jak se chystalo to desáté výročí, tak během té doby jak jsem získávala nějakou představu, jak se to bude vyvíjet a jak bych to chtěla, tak jsem těžko hledala nějaký ten prostor, kde by to šlo a pak mi z toho vypadla jenom ta Reduta, protože divadlo, to je velice finančně náročné, to je velice drahé, to bysme nedali dohromady, ale ta Reduta poskytla to solidní jeviště, i když to není divadelní prostor, tak ta velikost je příjemná. A nakonec jsem byla ráda, že se to tam mohlo uskutečnit a zároveň pro nás za přijatelných finančních podmínek

10.3 Ukázka rozhovoru s tanečnicí FS Krajina

*Na jakém místě ve vašich volnočasových aktivitách z hlediska času je folklór?
A jaké jsou vaše další aktivity - sportovní, pohybové?*

(80) M - no, snažím se tak nějak tu fyzičku udržovat jednou týdně i nějakým cvičením, přibližně jednou týdně, v létě je to ještě kolo, ale řekla bych, že ten folklór je na předním místě. Jako co dělám pravidelně věci, tak jako pravidelně chodím jenom do Krajiny.

(90) O. z volnočasových aktivit je to asi tak aktuálně na dvojce a fyzického aktuálně nic jiného nemám, protože na to není čas.

(91) M. co je na prvním místě?

(92) E. to řekni, ať máme srovnání

(93) O. samozřejmě rodina (smích)

(94) E. kecá, doma vůbec není, vždyť je v Krajíně jenom... ne, divadlo je na prvním? No teď je to divadlo...Protože má hlavní roli a premiéra je 7. května. (smích)

(95) M. no tak z těch aktivit, jako z těch volnočasových, tak ten folklór patří bych řekl úplně na poslední místo. Protože tam mám každý den něco, každý den nějaký sport, takže bych řekl, na tom 4. místě.

Další otázka bude taková obecná. Co pro vás znamená činnost ve folklorním souboru?

(8) M. Tak teďka aktuálně asi udržování přátelství, udržování trošku kondičky, dřív určitě učení se novým věcem a poznávání nových regionů.

(9) O. U mě to je určitě udržování toho těch kamarádů a přátel, se kterými jsem se seznámil v Krajině a udržování toho, co vlastně se v Krajině budovalo od začátku do teď. To je všechno. Tečka.

(10) I. já souhlasím se svou manželkou,

(11) J. nebudeš to rozvíjet

(12) E. to je ta, co mluvila první

(13) J. pro mě práce v Krajině znamená odreagování se, relax, ale i starosti

(14) E. pro mě je to trávení volného času nějaké smyslupnější, pohyb, prostě přátelství, nějaké vztahy, ještě zatím je to pro mě objevování nových regionů

(15) P. pro mě to znamená setkávání se s lidma s kterejma člověk se fajn cítí, je s nima rád a nějaká realizace, nějaké vystoupení

(16) D. tak pro mě je to taky setkávání se s lidma, které mám ráda a nějaké nové zkušenosti zase mám, a učím se neustále něco nového a taky jsou to výborné akce

(17) I. jestli bysme neměli být trochu ožralí, abychom byli bezprostřednější (smích)

O. třeba já souhlasím s manželkou (smích)

Jak jste se dostali k folklornímu souboru Krajina, jaké jste měli očekávání?

(18) M. no, tak já jsem se dostala do folklorního souboru Krajina tak, že jsem šla do Olomouce za svým budoucím a současným teď manželem a tím pádem jsem přišla i do toho souboru a očekávání jsem měla asi učit se nějaké nové věci, které jsem se nenaučila do té doby a navázání nových přátelství samozřejmě

10.4 Obrazová příloha

Obrázek 1. Nácvič pásem

Obrázek 2. Taneční pásmo Kopanice

Obrázek 3. Masopust

Obrázek 4. Zbojnické tance